

МАТЕРІАЛИ  
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПРАВОВА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ:  
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ  
ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ»**

(3-4 квітня 2020 р.)

Одеса  
2020

УДК 340.15(063)  
П 68

**Правова система держави: сучасні тенденції та фактори розвитку.** Матеріали II науково-практичної конференції (м. Одеса, 3-4 квітня 2020 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2020. – 100 с.  
ISBN 978-966-992-062-1

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Правова система держави: сучасні тенденції та фактори розвитку». Розглядаються загальні питання історії та теорії держави та права, конституційного, муніципального права, цивільного, адміністративного права та процесу, кримінального, кримінально-виконавчого права, кримінології та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться юридичною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 340.15(063)

## **ЗМІСТ**

### **ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА**

<b>Кривцов А.О.</b> МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НУМІЗМАТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	6
<b>Ткаленко Д.А.</b> РЕАЛІЗАЦІЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРАВА ОСІБЗ ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	10

### **КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО**

<b>Гарбуз К.С.</b> КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСІВ .....	16
<b>Луценко І.О.</b> ЗАСОБИ І МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ .....	19

### **ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС**

<b>Атаман Д.І.</b> ПРАВО НА ВИЗНАННЯ АВТОРСТВА.....	23
<b>Череватюк Д.В.</b> ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ДЕРИВАТИВІВ .....	27

### **ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

<b>Аніна О.О.</b> ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	31
--	----

**Дрогін Є.Р.**

СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ  
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У СПОЛУЧЕНИХ  
ШТАТАХ АМЕРИКИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ..... 36

**Лемчик В.С.**

КОДИФІКАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ:  
ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... 42

**Небожук А.Р.**

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ  
ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК  
ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ ..... 47

**Осіпенко Н.В.**

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ  
ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ ..... 53

**Розвадовська А.О.**

НОВАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВИТИ  
В УКРАЇНІ ЯК УМОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ  
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ..... 57

**Самара В.С.**

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ  
У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ..... 62

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС,  
ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

**Кулик Я.І.**

МОДЕЛІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ  
У СФЕРІ СПОРТУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ..... 67

**Таможня О.О.**

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВАДЖЕНЬ У СПРАВАХ  
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОКУРАТУРИ... 70

**Хмель Ю.О.**

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ  
У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА  
В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ..... 75

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-  
ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ**

**Бекеров М.Р.**

ПРОБЛЕМА ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ  
СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ НА ПРАКТИЦІ .....80

**Вартовнік О.М.**

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: СУТНІСТЬ ЯВИЩА,  
МЕХАНІЗМ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ.....85

**Гурсєв А.В.**

ПРИНЦИП ВИНИ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА  
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ.....89

**Парфьонова А.О.**

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ  
ПІД ЧАС ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ  
ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК .....93

**Чиквашвілі Д.О.**

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗЛОЧИННИХ БАНД ТА ЇХ ВПЛИВ  
НА РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ .....97

## **ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА**

**Кривцов А.О.**

*студент,*

*Науковий керівник: Царенко О.О.*

*кандидат політичних наук,*

*викладач вищої категорії, директор,*

*Коледж Миколаївського національного університету  
імені В.О. Сухомлинського*

### **МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НУМІЗМАТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Країни-члени Європейського Союзу, як демократичні та правові держави є членами багатьох міжнародних організацій, зокрема: Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), Ради Європи та інших. На честь багаторічних ювілеїв вступу до даних міжнародних організацій, монетні двори країн Європейського Союзу впродовж 2005-2020 років випустили пам'ятні монети номіналом 2 євро.

В 1945 році на міжнародній конференції в Сан-Франциско, за участі 51 держави було засновано міжнародну організацію – Організації Об'єднаних Націй. ООН складається з п'яти структурних органів: Генеральна Асамблея ООН, Рада Безпеки ООН, Міжнародний суд ООН в Гаазі, Секретаріат ООН та Економічна і Соціальна Рада ООН. Також в Організації Об'єднаних Націй діють: Рада з Опіки ООН та Поштова адміністрація ООН [1].

Додатково, в даній міжнародній організації створені спеціалізовані установи: ЮНЕСКО (спеціалізована установа з питань освіти, науки та культури), ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я), ФАО (продовольча та сільськогосподарська організація ООН), МОП (Міжнародна організація праці), МАГАТЕ (Міжнародне агентство з атомної енергії) та інші. Також в Організації Об'єднаних

Націй створені спеціалізовані програми та фонди: ЮНІСЕФ (Дитячий фонд ООН), ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі та розвитку), ЮНЕП (Програма ООН з довкілля) та інші [1].

Завдяки членству в Організації Об'єднаних Націй, країни Європейського Союзу вирішують багато проблем у сфері культури, освіти і науки, розроблюють чимало освітніх проєктів і програм, а також ратифікуючи міжнародні договори, забезпечують охорону культурної спадщини, а також безпеку атомної енергії та розвивають зовнішню торгівлю [3].

25 жовтня 2005 року Фінляндія випустила пам'ятну монету «Два ювілеї: 60 років Організації Об'єднаних Націй та 50-річниця членства Фінляндії в ООН». Аверс є аналогічним до монет країн-членів Європейського Союзу [5].



**Рис. 1. Пам'ятна монета «Два ювілеї: 60 років Організації Об'єднаних Націй та 50-річниця членства Фінляндії в ООН» (Фінляндія, 2005 рік, 2 євро, аверс і реверс)**

На реверсі монети в центральній частині зображено голуба миру в стилізованій мозаїці із пазлів. В нижній частині зроблено напис: «FINLAND – UN» (переклад: Фінляндія – ООН), а також відкарбовано рік випуску монети. Центральну композицію реверсу монети навколо прикрашають 12 зірок Європейського Союзу [4; 5].

17 червня 2013 року Монако випустила пам'ятну монету «20 років від дня вступу Монако до ООН». Реверс монети має індивідуальний дизайн, а аверс є стандартним та однаковим до всіх монет з номіналом 2 євро [5].



**Рис. 2. Пам'ятна монета «20 років від дня вступу Монако до ООН» (Монако, 2013 рік, 2 євро, аверс і реверс)**

На реверсі монети в центральній частині монети зображено голуба миру з оливою, символом благополуччя, миру та перемоги, на фоні стилізованих контурів континентів земного шару. Над центральним малюнком зазначено назву країни-емітента монети, а в нижній частині зроблено напис: «1993 – ADMISSION À L'ONU 2013» (переклад: 1993 ПРИЙНЯТТЯ ДО ООН – 2013). Центральну композицію реверсу монети навколо прикрашають 12 зірок Європейського Союзу [4; 5].

В 2020 році Португалія випустила пам'ятну монету «75-річчя утворення ООН». Аверс монети є аналогічним до монет країн-членів Європейського Союзу [5].



**Рис. 3. Пам'ятна монета «75-річчя утворення ООН» (Португалія, 2020 рік, 2 євро, аверс і реверс)**



На реверсі монети в центральній частині зображено офіційну емблему Організації Об'єднаних Націй, а у верхній частині зазначено рік випуску та країну-емітента монети, а також зроблено напис англійською та португальською мовами: «UN 75 YEARS», «ONU 75 ANOS» (переклад: ООН 75 років). Центральну композицію реверсу монети навколо прикрашають 12 зірок Європейського Союзу [5].

Рада Європи є міжнародною організацією, яка включає 47 держав-членів, метою якої є визнання державами основних принципів верховенства права, а також гарантування захисту прав і свобод людини. Рада Європи складається з Комітету міністрів Ради Європи, Парламентської асамблеї Ради Європи, Європейського суду з прав людини, а також Європейської комісії за демократію через право та Конгресу місцевої та регіональної влади Європи. Рада Європи є основоположником Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, який є одним із головних документів, якого дотримується під час прийняття судових рішень Європейський суд з прав людини [2].

В 2014 році Андорра випустила пам'ятну монету «20-річчя вступу Андорри до Ради Європи». Реверс монети має індивідуальний дизайн, а аверс є стандартним та однаковим до всіх монет з номіналом 2 євро [5].



**Рис. 4. Пам'ятна монета «20 років від дня вступу Монако до ООН» (Монако, 2014 рік, 2 євро, аверс і реверс)**

На реверсі монети зображено герб Князівства Андорри та число «20» в європейському стилі та з елементами прапору Ради Європи. У верхній частині зроблено напис «ANDORRA AL CONSELL D'EUROPA»

(переклад: «Андорра в Раді Європи»). Центральну композицію реверсу монети навколо прикрашають 12 зірок Європейського Союзу [4; 5].

Тому, базуючись на вище сказаному, дана тема є дуже важливою, оскільки завдяки міжнародним організаціям, країни Європейського Союзу ратифікували міжнародні договори, метою яких є досягнення миру, а також держави змогли розробити внутрішні нормативно-правові акти демократичними, і саме сучасна нумізMATика досліджує історичні етапи набуття спільного миру та розквіту міжнародних відносин і зовнішньої політики.

### **Список використаних джерел:**

1. Дмитрієв А.І. та ін. Міжнародне публічне право: Практикум. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
2. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посіб.: Пер. з англ. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 381 с.
3. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики». – Миколаїв: НУК., 2018. – 258 с.
4. Баешко Л.С., Гордиенко А.Н., Гордиенко А.Н. «Энциклопедия символов». – М.: Эксмо, 2007. – 304 с.
5. Памятные монеты 2 евро. URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Два\\_евро\\_\(памятные\\_монеты\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Два_евро_(памятные_монеты))

**Ткаленко Д.А.**

*студентка,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **РЕАЛІЗАЦІЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ**

Право на життя є основним правом людини, проте впродовж всієї історії були часи, коли життя людей з обмеженими можливостями було під загрозою, тому що їх життя вважалося менш цінними, ніж життя «нормальних» людей. На щастя, у теперішній час більшість

держав на національному рівні, а також міжнародна спільнота в цілому намагаються вживати заходів з метою забезпечення належного соціального захисту цієї групи населення, створення для них максимально сприятливих умов життя.

Одним із найбільш значимих кроків на цьому шляху стало підписання Організацією Об'єднаних Націй 13 грудня 2006 року Конвенції про права осіб з інвалідністю (Convention on the Rights of Persons with Disabilities).[1] Україна підписала Конвенцію про права осіб з інвалідністю і Факультативний протокол до неї 24 вересня 2008 року. А вже через рік 16 грудня 2009 року Верховною Радою України ці два акти було ратифіковано [2], 6 березня 2010 року Конвенція набрала чинності. З цього часу імплементація Конвенції є одним із пріоритетних завдань Кабінету Міністрів України.

Відповідно до взятих Україною зобов'язань на сьогодні однією із стратегічних цілей державної політики у сфері захисту прав осіб з інвалідністю є створення суспільного середовища рівних можливостей для таких осіб та їх інтеграція у суспільне життя, переосмислення поточних соціальних послуг для створення системи підтримки, що забезпечить суспільну активність та незалежність людей з інвалідністю [9].

Загальними засадничими принципами Конвенції є повага до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності; недискримінація; повне й ефективне залучення та включення до суспільства; повага до особливостей осіб з інвалідністю і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства; рівність можливостей; доступність; рівність чоловіків і жінок; повага до здібностей дітей з інвалідністю, що розвиваються, і повага до права дітей з інвалідністю зберігати свою індивідуальність [1].

На нашу думку, реалізація Конвенції про права осіб з інвалідністю, насамперед, пов'язується із відповідним законодавством України, в якому конкретизуються положення, викладені в Конвенції, закріплюється план заходів, спрямованих на реальне втілення в життя відповідних конвенційних норм. Так, основним законодавчим актом у цій сфері є Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [3]. Хоч

даний Закон діє в Україні ще з 1991, проте після ратифікації Парламентом Конвенції до цього Закону було внесено низку змін, спрямованих на імплементацію положень Конвенції.

Крім того, на виконання вимог Конвенції постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 706 була затверджена Державна цільова програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю» на період до 2020 року[5]. Програма спрямована на заохочення, захист і забезпечення повного й рівного здійснення особами з інвалідністю всіх прав людини та основоположних свобод в усіх сферах суспільного життя з урахуванням положень Конвенції, а також вжиття заходів щодо поважного ставлення до притаманної їм гідності. Крім того, з метою забезпечення додержання та реалізації прав і свобод осіб з інвалідністю відповідно до вимог Конвенції про права осіб з інвалідністю було підписано Указ Президента України № 553/2016 «Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю» [4].

У 2015 році Україна представила на розгляд Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю Першу періодичну Доповідь про реалізацію положень Конвенції про права осіб з інвалідністю [5]. Громадські об'єднання осіб з інвалідністю подали на розгляд Комітету Альтернативний звіт громадських організацій щодо виконання Конвенції ООН про права людей з інвалідністю. З метою подальшої імплементації Конвенції в Україні Комітет надав заключні зауваження стосовно первинної доповіді України про стан реалізації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю [9]. На виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету, Верховною Радою України було прийнято закони, якими слово «інвалід» було замінено словами «особа з інвалідністю» в низці нормативно-правових актів України. Акцентуємо увагу, що на виконання рекомендацій Комітету розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1073-р затверджено План заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю до першої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про права осіб з інвалідністю, на період до 2020 року [6].

Вважаємо, що одним із важливих аспектів реалізації Конвенції про права людей з інвалідністю є використання інклюзивного підходу до процесу прийняття рішень. Поняття «інклюзивне прийняття рішень» означає підхід, при якому до формування інклюзивної політики та прийняття рішень активно залучають тих, на кого вони впливають безпосередньо. Інклюзивний підхід до прийняття рішень виник як провідний фактор у забезпеченні рівності усіх людей, в тому числі осіб з інвалідністю. За умов його дотримання політика та послуги, що запроваджуються з метою захисту прав людей з інвалідністю, формується з урахуванням досвіду тих, на кого вони спрямовані. Лаконічний його зміст: «нічого для нас без нас». Чимало бар'єрів, з якими доводиться зустрічатися людям з інвалідністю, існують лише тому, що вони не залучалися до процесу формування політики та послуг, які впливають на їхнє життя. Якщо позбутися цих бар'єрів, то користь отримають не тільки люди з інвалідністю та їх родини, а загалом суспільство [7].

Слід погодитися із наявною в літературі позицією про те, що постійна позитивна динаміка зростання пенсійних і соціальних виплат інвалідам є недостатньою для їх соціального захисту, адже особи з обмеженими можливостями продовжують залишатися найменш забезпеченими категоріями населення в Україні. Науковці визначають, що сучасний стан вітчизняного законодавства, що регулює соціальний захист вказаних громадян, характеризується як незадовільний, внаслідок його безсистемності,

наявності численних підзаконних нормативно-правових актів, які часто всупереч принципу законності в державі, не тільки не відповідають базовим законам в цій сфері, але й звужують обсяг та зміст прав осіб з інвалідністю [8; 4]. Тому соціальний захист осіб з інвалідністю має включати не лише матеріальні питання (у вигляді соціального забезпечення), а й весь спектр потреб людського життя: соціально-побутове обслуговування, охорону здоров'я, освіту, соціальну і професійну реабілітацію, зайнятість осіб з інвалідністю. При чому на останньому пункті потрібно робити особливий акцент, тому що саме зайнятість має визначати можливості економічної автономії інваліда, створювати ресурси для його соціального розвитку та сімейного

благополуччя. Важливо вживати заходів щодо підвищення конкурентоспроможності осіб з інвалідністю на ринку праці.

Вчені підкреслюють необхідність визначення основних завдань України, які сприяли би приведенню у відповідність чинних нормативно-правових актів до положень Конвенції, зокрема: – закріплення в українському законодавстві принципів Конвенції ООН про права інвалідів у сфері забезпечення та реалізації прав інвалідів на працю, а також їх гарантії на справедливі та сприятливі умови праці, рівні можливості, рівну винагороду за працю рівної цінності, безпечні і здорові умови праці; – визначення понять «дискримінація за ознакою інвалідності», «розумне пристосування робочого місця», «спілкування», «мова»; – розроблення та впровадження механізму захисту громадян виконавчими органами влади від дискримінації за ознакою інвалідності; – розроблення порядку фінансового забезпечення індивідуальних програм реабілітації інвалідів; – виконання нормативу працевлаштування інвалідів на підприємствах усіх форм власності, у тому числі й на ті, що утримуються за рахунок державного та місцевого бюджету; – створення механізму стимулювання приватних підприємств для працевлаштування інвалідів [9, с. 247].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що практична реалізація Конвенції про права осіб з інвалідністю є вкрай важливою частиною загальної політики держави. На це вказує стійка тенденція до зростання частки інвалідів у загальній структурі населення України. Якщо у 2001 році загальна кількість інвалідів в Україні становила близько 5,3% усього населення, або 2,5975 млн осіб, то у 2018 році – близько 2,635 млн осіб, що становить 6,2% від загальної кількості населення [10, с. 162].

Таким чином, можемо констатувати, що проблема соціального захисту осіб з інвалідністю реально має місце в Україні, де рівень державного соціального захисту осіб з обмеженими можливостями оцінюється як суттєво нижчий порівняно із європейською практикою. Це означає, що реалізація на практиці Конвенції про права осіб з інвалідністю повинна відбуватися ще більш активно, особливо в частині професійної, трудової реабілітації та працевлаштування. Отже, в цілому функція держави, органів

управління, відповідних громадських організацій та пересічних громадян щодо осіб з інвалідністю повинна виявлятися у створенні належних правових, економічних, політичних, соціально-побутових і соціально-психологічних умов для задоволення їхніх потреб щодо стану здоров'я, матеріального забезпечення, посиленої трудової та громадської діяльності. Все це зумовить максимальну інтеграцію людей з обмеженими можливостями до життя звичайних громадян.

### Список використаних джерел:

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2020. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_g71](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71)
2. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї: Закон України від 16.12.2009 р. № 1767-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17>
3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
4. Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю: Указ Президента України від 13.12.2016 № 553/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553/2016>
5. Державна цільова програма «Національний план дій з реалізації Конвенції ООН про права інвалідів» на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 р. № 706. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553/2016>
6. Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю, до першої доповіді України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1073-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1073-2016-%D1%80>
7. Нічого для нас без нас: Посібник з інклюзивного прийняття рішень для державних органів. Упорядники: Азін В.О., Байда Л. Ю., Госс Н., Ждан П.М., Сухініна І.М., Флетчер А. Київ : Ленвіт, 2015. 102 с.
8. Малюга Л. Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 326 с.
9. Завіновський І. С. Соціальний захист інвалідів в Україні. *Соціально-трудова відносини: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 246–252. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp\\_2015\\_2\\_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2015_2_32)
10. Силенко Н. Концептуальні засади Конвенції ООН про права інвалідів. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 6/2. С. 161–165. URL: [http://vjhr.sk/archive/2016\\_6/part\\_2/30.pdf](http://vjhr.sk/archive/2016_6/part_2/30.pdf)

## КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

**Гарбуз К.С.**

*аспірант,*

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

### **КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСІВ**

Конституціоналізм являє собою систему принципів, завдяки яким здійснюється обмеження (самообмеження) органів публічної влади в інтересах людини. Правовільний простір для людини є надзвичайно важливим, і чим менше органи публічної влади «втручаються» у життя пересічних громадян, – тим більш демократичною є країна. Громадянське суспільство як сукупність окремих індивідів та їхніх об'єднань може існувати лише на таких умовах.

Приєднуємося до дефініції поняття «громадянське суспільство», наданої М.Ф. Орзіхом. Вчений його розглядає у декількох проявах:

– «по-перше, як асоціацію людей, в якій кожна людина вільна як така, що має невідчужувані права, є рівноправною з іншими членами асоціації, самостійна у виборі громадського стану;

– по-друге, як позадержавні (інституціоналізовані в громадські об'єднання) асоціації людей за соціальною, етнічною, релігійною та іншою належністю, політичними, економічними, професійними та іншими інтересами;

– по-третє, це формування на зазначених засадах суспільних (позадержавних) відносин, а також шляхом самопрояву інтересів і волі окремих індивідів та їхніх асоціацій, що діють у вільному (від державного впливу) просторі суспільства [1].

Саме громадянське суспільство є сферою реалізації більшості конституційних прав людини.

Повертаючись до принципів конституціоналізму, варто відзначити, що вони не існують самі по собі, «у відриві» від конкретної країни. Так, наприклад, у США вагоме значення матиме



такий принцип конституціоналізму, як принцип федералізму, у той час як в Україні він буде відсутній.

При дослідженні можливостей застосування принципів сучасного українського конституціоналізму при нормативній регламентації правоохоронної діяльності нотаріату, слід виходити з наступного переліку цих принципів: принцип верховенства права; принцип пріоритету прав людини перед іншими соціальними цінностями та інтересами; принцип верховенства закону; принцип законності; принцип поділу публічної влади на державну і самоврядну (місцеве самоврядування); принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову за наявності системи стримувань і противаг.

Передостанній з числа наведених у переліку принципи сучасного українського конституціоналізму (принцип поділу публічної влади на державну і самоврядну (місцеве самоврядування)) враховується лише суб'єктами другої групи, тобто не державними та приватними нотаріусами, а тими органами та посадовими особами, які не спеціалізуються у сфері здійснення нотаріальної діяльності, але виконують окремі нотаріальні дії у випадках, передбачених чинним законодавством України. Наприклад, цей принцип буде важливим для посадових осіб органів місцевого самоврядування, які час від часу виконують нотаріальні дії.

Найважливішим для усіх органів та посадових осіб, що входять до системи нотаріату України, при здійсненні ними правозахисної функції є принцип пріоритету прав людини перед іншими соціальними цінностями та інтересами. Саме цим принципом у першу чергу вони мають керуватись при здійсненні нотаріальних дій щодо фізичних осіб. Важливість цього принципу для суспільства та держави у цілому робить актуальним акцентування уваги на наявності у нотаріату правозахисної функції. Цього не зроблено у чинній редакції Закону України «Про нотаріат», і відповідні доповнення вважаються необхідними, важливими та нагальними.

Принцип верховенства права є найбільш широким за змістом з числа наведених у переліку принципів. Він включає в себе і певні елементи принципу правової рівності, і певні елементи принципу правової визначеності. Усі його прояви знаходять своє відображення у правозахисній діяльності нотаріату в Україні. Деякі дослідники

уважають, що у назві цього принципу під «правом» слід розуміти не право в об'єктивному сенсі (сукупність правових норм), а право у його суб'єктивному розумінні (право конкретної людини). Тим не менш, такий «дуалізм» є можливим лише у слов'янських мовах. Враховуючи, що принцип верховенства права виник та знайшов свій подальший розвиток не у тих країнах, які належать до цієї мовної родини, подібні аргументи не є переконливими.

З принципом верховенства права у процесі здійснення нотаріатом України правозахисної діяльності тісно переплітається принцип верховенства закону.

Принцип законності є наріжним камінням у діяльності нотаріату України. Цей принцип найбільше відповідає сутнісному наповненню цієї діяльності, та саме прагнення до його панування обумовило включення нотаріату до числа суб'єктів, які задіяні у захисті прав людини в Україні. Органи та посадові особи, що виконують нотаріальні дії, мають суворо та послідовно дотримуватись цього принципу сучасного українського конституціоналізму, ніколи не допускаючи нехтування ним.

Нарешті, до числа принципів сучасного українського конституціоналізму, що мають відношення до правозахисної діяльності нотаріату, належить принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову за наявності системи стримувань і противаг.

Він стосується по-перше того, що конституційні права людини проголошуються Основним Законом, що сама система нотаріату, порядок її формування та функціонування встановлюється на підставі законів, що вимоги до елементів системи нотаріату в Україні також встановлюються законами країни.

По-друге, важливим у діяльності нотаріату є й органи виконавчої влади, підзаконні акти яких конкретизують закони України. Також саме органи виконавчої влади здійснюють контроль за тим, чи виконують усі елементи системи нотаріату ті вимоги, які встановлені законами.

Нарешті, у разі виникнення порушень, спорів у процесі здійснення відповідними органами та посадовими особами своїх повноважень, у т.ч. із захисту прав людини, ці порушення найчастіше

будуть розглядати саме органи судової влади. При цьому важливо, щоб ці органи судової влади були б незалежними, а не знаходились під впливом органів інших гілок державної влади, насамперед органів виконавчої влади. При здійсненні нотаріатом правозахисної діяльності щодо прав людини важливими вбачаються юридичні позиції, сформульовані єдиним органом конституційної юрисдикції, – Конституційним Судом України.

### **Список використаних джерел:**

1. Основи правознавства: Навчальний посібник / За ред. С.В. Ківалова, М.П. Орзіха. Одеса : «Юридична література», 2003. 346 с.
2. Конституція України 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.

**Луценко І.О.**

*студент юридичного факультету,  
Чорноморський національний університет  
імені Петра Могили*

## **ЗАСОБИ І МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ**

Питання ефективного запобігання та протидії корупції є однією з найважливіших проблем, які намагається вирішити сучасна Українська держава. Корупція провокує і поглиблює явища соціальної кризи, підриває імідж України на світовій арені, негативно впливає на мікро- і макроекономічні процеси, перешкоджає встановленню конструктивного діалогу між владою і суспільством та руйнує основи правопорядку і громадянського суспільства [1, с. 1].

Відповідно Закону України від 07 квітня 2011 року № 3206-VI ст. 404 «Про засади запобігання і протидії корупції» до заходів, що спрямовані на запобігання і протидію корупції, відносяться [2]:

На думку Г.О. Романова, «...найбільш загальною метою антикорупційної стратегії є створення в Україні системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинників, які до неї призводять, зокрема статистичних спостережень, моніторингу виконання цих рішень та їх впливу на стан справ з питань запобігання корупції незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства, а також формування суспільної підтримки у подоланні корупції» [3, с. 9].

Г.В. Грянка в своїй роботі зазначає, що «...до адміністративно-правових заходів боротьби з корупцією в Україні входитимуть будь-які дії державних органів та їх посадових осіб по боротьбі з корупцією, які носять владно-розпорядчий характер та здійснюються на виконання законів. Виходячи з наведеного, всі адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією можна поділити на дві групи:

- заходи адміністративного примусу, що включають в себе: заходи адміністративного попередження; заходи адміністративного припинення та адміністративну відповідальність за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- організаційно-правові заходи боротьби з корупцією».

Слід зазначити, що в правовій літературі існує думка про існування адміністративно-правових засобів (способів) боротьби з корупцією. При цьому під адміністративно-правовими засобами боротьби з корупцією розуміються урегульовані нормами адміністративного права (а в деяких випадках і нормами інших галузей права) взаємопов'язані між собою дії компетентних органів та їх посадових осіб, за допомогою яких забезпечується її попередження та припинення [4, с. 109].

Цілком зрозуміло, що корупція виступає руйнівним чинником у функціонуванні інститутів державної влади, таким, що посилює деградаційні процеси в країні. Для їх зупинення необхідно передусім стабілізувати політичну ситуацію. Одним із шляхів стабілізації слід обрати формування громадської думки у відповідному напрямку. Ефективним важелем тут виступатиме виховання належного рівня соціальної культури людей, які і будуть формувати необхідну громадську думку, що забезпечить політичну стабільність держави [5, с. 529].

Виокремлено такі механізми запобігання корупції в органах влади: інституціонально-управлінський, політико-правовий, соціально-економічний, суспільно-громадянський та етично-психологічний з урахуванням того, що найбільшу ефективність суспільство отримує в разі не поодинокого самостійного застосування тих чи інших з перерахованих механізмів, в тій чи іншій галузі державного регулювання, а у випадку синергетичного поєднання всіх цих механізмів у єдиному комплексному механізмі запобігання та протидії корупції, закріпленому в Національній антикорупційній стратегії та стрижневим інструментом загальнодержавної, регіональної і місцевої антикорупційної політики [6, с. 140].

Важливою складовою діяльності із запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків у діяльності структурних підрозділів, тобто правових, організаційних та інших факторів і причин, які породжують, заохочують, стимулюють корупцію, їх повне усунення або мінімізацію. Серед поширених зон підвищеного корупційного ризику у суспільстві є: правоохоронна, медична, земельна, освітня, податкова, сфери державних закупівель тощо. На прикладі ЗСУ: за специфікою військової служби корупційні ризики містять такі сфери, як: закупівля озброєння, військової техніки та пального; будівництво інфраструктури; утилізація майна та надлишкової техніки; розподіл житла; використання земель оборони; орендні відносини; харчування; медичне, санаторно-курортне, лазне-пральне та речове забезпечення; забезпечення пально-мастильними матеріалами та решта. Усунення корупційних ризиків в діяльності посадових осіб мінімізує можливість порушення ними законодавства, позитивно вплине на покращання роботи структурних підрозділів та сприятиме ефективній реалізації конституційних прав і свобод [7, с. 73-74].

### **Список використаних джерел:**

1. Напрями запобігання та протидії корупції на державній службі: морально-ідеологічний аспект. *Державне управління: теорія та практика*. № 2. 2010. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf>

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. Назва з екрана.

3. Основні засади запобігання корупції / М.В. Романов; ГО «Харківська правозахисна група». Х.: ТОВ «Видавництво», «Права людини», 2017. 176 с.

4. Поняття та класифікація адміністративно-правових заходів протидії корупції. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2009. Вип. 20. С. 103-110.

5. До питання про протидію корупції в Україні: політико-кримінологічний аспект. *Держава і право*. 2011. Вип. 53. С. 527-532.

6. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / С.А. Задорожний. Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ, 2017. 240 с.

7. Адміністративна діяльність із і протидії корупції у військовій сфері. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 68-81.

## ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

**Атаман Д.І.**

*студентка,*

*Науковий керівник: Прохазка Г.А.*

*кандидат юридичних наук, асистент,*

*Полтавський юридичний інститут*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

### ПРАВО НА ВИЗНАННЯ АВТОРСТВА

На сучасному етапі науково-технічного прогресу, становлення інформаційного суспільства необхідним є поступовий розвиток і удосконалення цивільного законодавства України, зокрема щодо регулювання авторського права та суміжних прав як одного з основних інститутів права інтелектуальної власності, що має на меті охорону результатів художньої діяльності людини.

У нашій державі проблема визнання авторського права актуалізується у зв'язку з євроінтеграційними процесами, що відбуваються нині, насамперед з огляду на Угоду про асоціацію від 27.06.2014 р., окремий розділ якої регламентує питання інтелектуальної власності. Тема дослідження становить особливий інтерес у зв'язку з тим, що сьогодні право на визнання авторства нерідко зазнає порушень, спричинених присвоєнням результату інтелектуальної, творчої діяльності особою, яка не є його справжнім автором.

Останні роки проблематика права авторства привертає увагу багатьох вчених-дослідників, які присвячують даній темі свої наукові праці. Серед них – Афанасьєва К.О., Луць В.В., Стефанчук Р.О., Ульянова Г.О., Шишка Р.Б., Штефан А.С., Яворська О.С., Якубівський І.Є. та інші.

Як впливає із аналізу положень Цивільного кодексу України 2003 р. (далі – ЦК України), авторське право охоплює, окрім майнових, особисті немайнові права, які виникають у автора в

результаті створення ним твору. Тим паче особисті немайнові права є першими в переліку цих прав, що засвідчує їхню провідну роль. Узагалі особисті немайнові права інтелектуальної власності належать до категорії особистих немайнових прав фізичної особи, які забезпечують її соціальне буття [1]. Саме тому їм притаманні такі ознаки як особистий, немайновий, абсолютний характер, незалежність від майнових прав.

3-поміж усіх особистих немайнових авторських прав фундаментальним є право на визнання людини автором (творцем). Першість даного права обумовлюється тим, що решта авторських прав особі надаються тільки внаслідок визнання її автором певного твору, а тому є похідними від нього. Крім того дане право закріплено першим у переліку особистих немайнових прав інтелектуальної власності (ст. 423 ЦК України) [1]. Наприклад, Г. Ярега у своїй науковій статті спирається на погляди вченого Сергеева О.П., на думку якого, право авторства – це юридично забезпечена можливість особи вважати себе автором твору та можливість вимагати визнання цього факту від інших осіб [2, с. 219].

Згідно зі ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., суб'єктами авторського права є автори творів, їхні спадкоємці та особи, яким автори чи їхні спадкоємці передали свої авторські майнові права, а в ст. 1 цього ж Закону визначено, що автором є фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір [3]. Право на визнання авторства, як і інші особисті немайнові права авторів, належить автору твору (ч. 1 ст. 438 ЦК України) [1]. Причому встановлюється заборона передачі (відчуження) особистих немайнових прав автора іншим особам у ч. 4 ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., у ч. 4 ст. 423 ЦК України, за винятками, встановленими законом [3; 1].

Варто зазначити, що для авторського права характерний принцип незастосування будь-яких формальностей для виникнення правової охорони прав на твір, що встановлений ч. 2 ст. 433 ЦК України та ч. 2 ст.11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., тому авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення [1; 3]. Однак автор має право зареєструвати



своє авторство в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Більше того, в п. 18 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» від 4 червня 2010 р. визначено, що твір вважається створеним з моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної форми з урахуванням суті твору (зокрема, письмової форми, електронної форми, речової форми), якщо не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею [4]. Стосовно моменту припинення права на авторство, то згідно з ч. 1 ст. 425 ЦК України особисті немайнові права інтелектуальної власності є чинними безстроково, якщо інше не встановлено законом, а отже не припиняються зі смертю фізичної особи й можуть існувати без їх суб'єкта [1].

Право на визнання авторства має два аспекти: позитивний і негативний. У позитивному аспекті це право представлене вимогою автора визнавати його творцем та вказувати його як творця у всіх можливих випадках під час використання об'єкта права інтелектуальної власності, а в негативному – у забороні всім іншим особам привласнювати авторство на створений об'єкт [2, с. 219].

Україна належить до європейської системи захисту авторського права, відповідно до якої автори можуть захищати особисті немайнові і майнові права, на відміну від англо-американської системи захисту. Так, особа, яка є творцем, може спеціальним знаком охорони «copyright» сповістити про наявність у неї авторських прав і не повинна доводити їх належність [3]. Це зумовлено тим, що на законодавчому рівні передбачена презумпція авторства особи, яка зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (ч. 1 ст. 435 ЦК України) [1]. Майже аналогічне положення сформульоване в ч. 1 ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. «за відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору» [3]. До того ж у п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» від 4 червня 2010 р. також встановлено, що суду слід виходити із наявності матеріально-правової

презумпції авторства [4]. Презумпція спрямована саме на захист інтелектуальних прав особи, яка є творцем. Проте реалії сучасного життя вказують на нерідкі випадки, коли твір виходить у світ під іменем іншої особи, ніж та, яка його створила своїми інтелектуальними, творчими зусиллями. У такому разі відбувається оспорювання цього факту, і відповідно на справжнього автора покладається обов'язок підтвердження належності права у ході судового провадження. Але все ж, з огляду на презумпцію добросовісності учасників суспільних відносин, презумпція авторства здебільшого спрацьовує на користь справжнього автора [5, с. 101].

Таким чином, право на авторство як базове серед інших особистих немайнових прав авторів є досить важливим у чинному законодавстві, а його правове регулювання потребує суттєвого вдосконалення у зв'язку з можливою появою нових об'єктів інтелектуальної власності як наслідок швидкого технологічного розвитку. Дане право виражає перш за все індивідуальність творця, який одержує вигоди нееконічного характеру, проявляючи себе у творчості, створивши певний результат своєї праці. Основними способами його захисту є закріплення в законі та визначення на рівні закону цивільно-правових способів його захисту. Удосконаливши механізм захисту цього права, кількість проблемних випадків, пов'язаних з визнанням права на авторство, зможе зменшитись.

### **Список використаних джерел:**

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Ярега Г. Особисті немайнові права авторів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 217–224.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
4. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>
5. Яворська О.С. Презумпція авторства та її застосування у судовій практиці. *Вісник Львівського університету*. 2016. № 62. С. 99–106.

**Череватюк Д.В.**

*студентка,*

*Науковий керівник: Коробцова Н.В.  
кандидат юридичних наук, доцент,  
Національний юридичний університет  
імені Ярослава Мудрого*

## **ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ДЕРИВАТИВІВ**

Світовий ринок функціонує завдяки укладенню різноманітних цивільно-правових договорів, однак найбільш вигідними з них вважаються саме строкові, так як дозволяють забезпечити необхідний рівень захисту активів та застрахувати контрагентів від порушень. Одним з найпоширеніших на світовому ринку похідних фінансових інструментів є дериватив, як не стандартизований цивільний договір, проте незважаючи на високий рівень застосування існують численні ризики через недостатнє регулювання цього питання.

Дериватив, згідно Податкового кодексу, це документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах [1]. Це єдине найбільш повне визначення, так як в інших нормативно-правових актах його визначають як похідний фінансовий інструмент. Однак уже на цьому етапі виникає проблема, що зумовлюється тим, що Податковий кодекс має обмежувати своє регулювання сферою оподаткування, а дериватив – це не тільки фінансовий інструмент, а й цивільно-правовий договір, тому виникає ситуація за якої приватно-правові питання прирівнюються до регулювання публічних відносин.

Найбільш поширеним серед видів деривативів є форвардний контракт, що згідно з ПК, є цивільно-правовим договором, за яким продавець зобов'язується у майбутньому в установленний строк передати базовий актив у власність покупця на визначених умовах, а

покупець зобов'язується прийняти в установлений строк базовий актив і сплатити за нього ціну, визначену таким договором [1].

У статті 650 Цивільного кодексу зазначається, що особливості укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах тощо встановлюються відповідними актами цивільного законодавства, а стаття 656 встановлює, що до договору купівлі-продажу на біржах, конкурсах, аукціонах (публічних торгах), договору купівлі-продажу валютних цінностей і цінних паперів застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом про ці види договорів купівлі-продажу або не впливає з їхньої суті [2].

Отже, згідно вище наведених положень ЦК та норм фінансового законодавства можна зробити висновок, що деривативи можуть укладатись як на організованому ринку, тобто на біржах, так і на неорганізованому, що зумовлює проведення деяких операції поза належним наглядом. Тоді і їх правове регулювання буде різним, так як на неорганізованому ринку вони будуть керуватись виключно положеннями ЦК, а при проведенні торгів на біржі в більшій мірі фінансовим законодавством.

Згідно із загальних положень ЦК про договір купівлі-продажу істотною умовою є предмет. Форвардний контракт як різновид цивільної угоди, який укладається на неорганізованому ринку має наступні особливості:

- регулюється виключно актами цивільного законодавства;
- предметом, як істотною умовою договору, є базовий актив, при чому це може бути лише рухома річ, що визначена родовими ознаками та не обмежені в цивільному обороті;
- строк також є істотною умовою і має визначатись певною датою чи подією в майбутньому;
- сторонами є продавець та покупець;
- ціна є гарантованою протягом строку дії контракту;
- обов'язкова наявність реквізитів, що встановлюються постановою КМУ «Про затвердження Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів» [3].

Дериватив часто застосовується в діяльності інвестиційних фондів та компаній з метою диверсифікації своїх ризиків, а тому необхідним

є створення належного правового регулювання. Зокрема основні прогалини вбачаються у:

1. Відсутність консолідованого нагляду за ринком деривативів. Фактично суб'єктом такого нагляду має виступати Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, що здійснює державну регуляторну діяльність відповідно до вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», однак через загалом низький рівень використання деривативів на національному ринку та зменшення обсягу торгів на фондових біржах цього не відбувається.

2. Відсутня система гарантій виконання деривативів. За загальним правилом можна сказати про застосування положень ЦК про забезпечення виконання зобов'язання, наприклад неустойка, порука, гарантія, застава, так як жоден нормативний акт цього прямо не забороняє.

Проте слід зазначити, що згідно аналізу судової практики у цивільному провадженні жодного разу не було застосовано відповідних гарантій. Наприклад, відповідно до рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 15.02.2019 року форвардним контрактом, що був укладений між позивачем та ТОВ, останній зобов'язався передати у власність квартиру, а покупець зобов'язується прийняти й сплатити за нього ціну на умовах даного форвардного контракту. В доповнення до нього 4 серпня між позивачем та кооперативом «ЖБК «Рівненська брама» був укладений Договір пайової участі в будівництві. Однак відповідачами не були виконані свої зобов'язання, як наслідок будинок не був зданий в експлуатацію. Більше того будинок на момент подачі позовної заяви так і не розпочав будуватися [4].

1. Відсутнє прозоре ціноутворення та загалом відсутня прозорість ринку. Форвардний контракт виконується шляхом постачання базового активу та його оплати коштами або проведення між сторонами контракту грошових розрахунків без постачання базового активу. Це необхідно для прозорості та справедливості ціни на базовий актив, також для того щоб отримати прибуток навіть через коливання валютних курсів, змін фондових індексів та змін у попиту чи пропозиції на товари.

Особливо важливо також відрізнити звичайний дериватив від державного деривативу, що згідно з Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» розміщується державою на міжнародних фондових ринках і підтверджує зобов'язання України, є частиною бюджетного процесу і регулюється виключно Бюджетним кодексом [5].

Отже, дериватив є цивільно-правовим договором, завдяки якому продавець дізнається про майбутню потребу на ринку, отримує додаткове фінансування для виробництва та може швидко змінити пріоритети виробництва у зв'язку з відповідним попитом. Найбільш поширеним видом є форвардний контракт, який традиційно застосовується при поставці товарів, контрактації сільськогосподарської продукції та постачанні електричної та ін. ресурсами через приєднану мережу.

В Україні наявні і продавці, і реєстратори, і біржі, також є належна інфраструктура, однак відсутність належного регулювання створює ситуацію за якої громадяни не знають про такий договір та не розуміють його значення для національної економіки. Основними проблемами в регулюванні є відсутність нагляду та прозорості при укладенні деривативів, а також наявність суперечностей через відсутність єдиного нормативно-правового акту для цілісного уявлення про них.

### **Список використаних джерел:**

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20190101#n327>
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-99-п/ed19990429/find?text=%C4%E5%F0%E8%E2%E0%F2%E8%E2#w11>
4. Рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 15.02.2019 по справі № 569/20185/18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80008443>
5. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

## **ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

**Аніна О.О.**

*студентка,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

### **ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ**

Закріплення на конституційному рівні права кожного на соціальний захист є важливим кроком, який дозволяє за будь-яких обставин через систему соціально-забезпечувальних благ забезпечити кожній людині задоволення її необхідних потреб та гідний рівень життя у разі виникнення складної життєвої ситуації. Рівень соціального захисту громадян, дотримання їх прав і свобод у цій сфері є показником цивілізованості будь-якої держави, в якій людина, її життя та здоров'я визнані найвищою соціальною цінністю та, яка дбає про кожного члена суспільства [1; 3]. Серед усього населення країни особливої уваги у сфері соціального захисту потребують особи з обмеженими можливостями, які визнаються повноцінними членами суспільства, водночас залишаються найбільш вразливою категорією громадян.

Сьогодні все більше особи з обмеженими можливостями по стану здоров'я належать до соціально незахищених рівнів населення на підставі не реалізації свого права на працю. Незважаючи на формальну заборону дискримінації в національному законодавстві України, в реальному житті молодь з інвалідністю дискримінуються на ринку праці. Також проблемою є те, що політика зайнятості не враховує ступеню втрати здоров'я, що має наслідком гіршого становище осіб з інвалідністю першої групи, порівняно із особами з інвалідністю другої та третьої груп.

Основою дослідження даної теми послужили праці таких видатних вчених як: В.М. Андріїв, Н.Б. Болотіна, О.Ю. Вострих, Н.В. Дульнева, М.І. Іншин, В.Л. Костюк, С.С. Лукаш, Л.Ю. Малюга, С.Г. Марінцова, С.М. Синчук, Б.І. Сташків, О.В. Тищенко, Н.М. Хуторян, О.М. Ярошенко та ін. Слід зауважити, що складний процес організації та проведення в Україні соціальних реформ, посилення ефективності, інклюзивності соціальних прав потребує належного дослідження., що потребує особливої уваги дослідження працевлаштування та зайнятості молоді з інвалідністю.

Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» визначає інвалідність як міру втрати здоров'я та обмеження життєдіяльності, що перешкоджає конкретній особі або позбавляє її здатності чи можливості здійснювати діяльність у спосіб та в межах, що вважаються для особи нормальними залежно від вікових, статевих, соціальних і культурних факторів [2]. Тому, особи з інвалідністю потребують справедливого соціального захисту і створення таких умов життя, щоб успішно інтегруватися у суспільстві.

Молоді люди з інвалідністю не становлять однорідної групи. Вони можуть мати фізичні, чуттєві, інтелектуальні, психічні розлади або їхню комбінацію, що можуть бути у них як від народження, так і набутими у дитинстві, підлітковому віці або пізніше, під час навчання чи вже у період зайнятості. Інвалідність може мати як незначний негативний вплив на спроможність молодого людини працювати і бути повноцінним членом суспільства, або ж дуже відчутний, внаслідок чого виникає потреба у суттєвій підтримці і допомозі.

Для того щоб працевлаштувати молоду людину з інвалідністю на підходящу роботу з гідною оплатою праці, спеціалісти центру зайнятості, насамперед, мають з'ясувати види робіт, які може виконувати конкретна молода людина. Для цього треба уважно проаналізувати Індивідуальну програму реабілітації (ІПР), яка складається медико-соціальною експертною комісією. З метою забезпечення гарантованих державою реабілітаційних послуг медико-соціальні експертні комісії для кожної людини з інвалідністю відповідно до профілю захворювання розробляють ІПР. Індивідуальна програма реабілітації – комплекс оптимальних видів,



форм, обсягів, термінів реабілітаційних заходів з визначенням порядку і місця їх проведення, спрямованих на відновлення та компенсацію порушених або втрачених функцій організму і здатності конкретної особи до виконання видів діяльності, визначених у рекомендаціях медико-соціальної експертної комісії [5].

Успішне працевлаштування молоді з інвалідністю на підходящу роботу з гідною оплатою праці багато в чому визначається рівнем соціальної компетентності кожної особи. Під соціальною компетентністю слід розуміти соціальні вміння та навички, що є необхідними для успішного розв'язання проблем, які зустрічаються у повсякденному житті і які є необхідними для інтеграції молоді людини з інвалідністю у суспільство [3].

При реалізації заходів, спрямованих на підвищення конкуренто спроможності молодих людей з інвалідністю на ринку праці, необхідно формувати в них вміння та навички подолання соціальної ізоляції, налагодження контактів з оточенням. Зважаючи на недостатній соціальний досвід у частини цих молодих людей, треба навчати їх знаходити своє місце у колективі, вести діалог, аналізувати вчинки інших людей та відповідно до конкретної ситуації будувати власну поведінку [2]. В процесі профконсультаційних бесід, тренінгів, семінарів, інших заходів спеціалісти центрів зайнятості мають допомогти формуванню і зміцненню у молодих осіб з інвалідністю комунікативних навичок, вміння долати стереотипи, опанувати знання медичних, соціально-психологічних та юридичних аспектів їх власного стану та статусу, розвивати навички впевненої поведінки.

Аналізуючи наукову літературу, доречно наголосити, що існують проблеми працевлаштування молоді з інвалідністю. Найголовнішою проблемою є дискримінація осіб з інвалідністю на ринку праці. Незважаючи на формальну заборону дискримінації в національному законодавстві, на практиці особи з інвалідністю не завжди сприймаються як фахівці чи професіонали. Переважно їхнє місце праці пов'язане із малокваліфікованою роботою. Просування по службі супроводжується певними перешкодами [4]. Прослідковуються й прояви дискримінації за ознакою стану здоров'я, зокрема політика зайнятості не враховує ступеню втрати здоров'я, що має наслідком

гірше становище осіб з інвалідністю першої групи, порівняно із особами з інвалідністю другої та третьої груп. Крім того, не здійснюється захист осіб, порушення здоров'я яких визначає їхнє гірше становище порівняно з іншими особами з інвалідністю. Це особи із психосоціальними та інтелектуальними порушеннями [6, с. 87].

Крім того, актуальною проблемою є пропоновані послуги у сфері професійної орієнтації та професійної реабілітації для осіб з інвалідністю не відповідають вимогам ринку праці. Крім того, не зважаючи на формальне декларування забезпечення права на освіту, особи з інвалідністю й далі наражаються на численні перешкоди, пов'язані із відсутністю безперешкодного доступу до навчальних закладів, відсутністю розумного пристосування для здобуття освіти. Допомога, що пропонується особам з інвалідністю характеризується певною сегрегованістю – домінуванням закриття нормативу робочих місць над просуванням професійних здібностей шукача роботи з інвалідністю. Не менш важливою проблемою є фіктивні робочі місця, коли роботодавець за використання трудової книжки людини з інвалідністю сплачує їй якісь незначні кошти. На жаль, встановити реальну картину щодо масштабів проблеми неможливо у зв'язку із відсутністю можливості здійснювати контроль у цій сфері.

У юридичній літературі вчені прийшли до висновку, що з метою поліпшення соціального захисту та підвищення рівня зайнятості осіб з інвалідністю в Україні потрібно: 1) державна політика з питань реалізації активних заходів інтеграції осіб з інвалідністю у суспільне життя; 2) з метою реалізації особами з інвалідністю права на працю держава повинна розробляти, здійснювати і періодично переглядати національну політику у галузі професійної реабілітації і працевлаштування для цієї категорії осіб; 3) спеціальні заходи, спрямовані на забезпечення справжньої рівності ставлення і можливостей для осіб з інвалідністю, не вважаються дискримінаційними відносно інших працівників; 4) залучення осіб з інвалідністю до підприємницької діяльності в різноманітних сферах [7, с. 186]; 5) спрямовувати на стимулювання створення роботодавцями робочих місць для осіб з інвалідністю, у тому числі додаткових; 6) для суспільства працююча особа з інвалідністю має бути вирішенням багатьох соціальних проблем; 7) незважаючи на

позитивні зрушення у забезпеченні соціального захисту осіб з інвалідністю, домінуючою тенденцією є слабка ефективність діючих механізмів на практиці; 8) першочерговими державними заходами для осіб з інвалідністю повинні стати суттєві зміни у працевлаштуванні та зайнятості, соціальному захисті та реабілітації [8, с. 221].

Таким чином, можна зробити висновок, що Україна намагається забезпечити молодь з інвалідністю робочими місцями, але зараз в нашій країні на жаль існує дискримінація молоді з інвалідністю, бо їх не завжди сприймають як фахівці чи професіонали. Переважно їхнє місце праці пов'язане із малокваліфікованою роботою. Також особи з інвалідністю й далі наражаються на численні перешкоди, пов'язані із відсутністю безперешкодного доступу до навчальних закладів, відсутністю розумного пристосування для здобуття освіти. Наша держава повинна ввести до законодавства норм, покликаних протидіяти дискримінації на ринку праці, в тому числі щодо окремих категорій осіб з інвалідністю. Фінансово стимулювати роботодавців, в тому числі дотаціями на покриття заробітної плати, забезпечення розумного пристосування на робочому місці. Надавати необхідного супроводу молоді з інвалідністю на робочому місці.

### Список використаних джерел:

1. Малюга Л.Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 326 с.
2. Про реабілітацію інвалідів в Україні. Закон України від 6 жовтня 2005 року № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15/ed20070530>
3. Ботанов С., Мойса Б. Пропозиції до політики щодо працевлаштування осіб з інвалідністю. 2017. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/DisabledPolicy.pdf>
4. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення працевлаштування інвалідів» від 24.05.2016 No 4578–2. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=59218](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59218)
5. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні. Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
6. Вострих О.Ю., Дульнева Н.В., Марінцова С.Г. Права людини і обов'язки держави. Соціальні права та проблеми подолання дискримінації. Вид. 2-ге, допов. Миколаїв: Ємельянова Т. В. [вид.], 2013. 193 с.
7. Сіньова Л.М. Законодавчі зміни в сфері соціального захисту осіб з інвалідністю. Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний

виміри : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 25-26 квітня 2018 року). У 2-х частинах. Частина 2. Суми, 2018. 280 с.

8. Малюга Л.Ю. Деякі аспекти підтримки інвалідів державними органами в працевлаштуванні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Випуск 4. Том 1. С. 219–223.

**Дрогін Є.Р.**

*студент,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

Система соціального захисту – це сфера життєво важливих інтересів населення. Її якісні і кількісні характеристики свідчать про рівень соціального та економічного розвитку держави і суспільства, що охоплює весь спектр правовідносин, які стосуються надання соціальних допомог різним верствам населення, їх соціально-економічної підтримки та створення належних умов для їх життєдіяльності. Усе це загалом спрямоване на формування їх соціальної безпеки [1, с. 96]. Система соціального захисту передбачає забезпечення мінімальних життєвих стандартів для всіх членів суспільства. Теоретичне обґрунтування такого підходу було запропоновано Джоном Роулзом, який вважав, що якщо людині не дано передбачити своє майбутнє, то вона повинна бути захищена від різного роду соціальних і економічних ризиків шляхом участі в системі страхування, організованої державою [2, с. 37]. Тому, організація системи соціального захисту є однією з найважливіших функцій держави з метою задоволення потреби громадян у наданні їм державою джерел для існування у матеріальній чи нематеріальній формі в разі настання таких життєвих обставин, за яких вони

позбавлені можливості забезпечувати себе та свою сім'ю самостійно [3, с. 36]. У сучасному світі соціальний захист населення є невід'ємним механізмом досягнення соціальної стабільності в суспільстві.

Відправною точкою, з якої почалось і поступово посилювалось втручання держави в регулювання соціальної сфери і становлення державної системи соціального захисту США, стала «Велика депресія» 1929-1932 років, що своїм тотальним безробіттям і знедоленістю розорила ціле покоління американців. В політиці США панував принцип «твердого індивідуалізму», і будь-яке державне втручання оголошувалося неамериканським підходом. Штефан Бечкі писав про це: «...у Сполучених Штатах довго панувало переконання, що кожна людина є ковалем свого щастя і держава не повинна втручатися в його життя, оскільки успіх зумовлений Всевишнім» [4, с. 3]. Соціальну допомогу бідним надавали, як було сказано вище, благодійні організації. Матеріальна допомога виділялася в рідкісних випадках, а основним проявом допомоги була добра порада, яка пробуджувала надію. Така позиція відповідала концепції благодійної діяльності того часу: надання допомоги незможним вважалася марною тратою коштів, що завдає шкоди їх моральності, а важке становище окремих осіб розцінювалося як невігластво, відсутність таких цінностей – як помірність, ощадливість, передбачливість». В кризовий період у США матеріальна допомога була однією з найбільш небезпечних форм благодійної допомоги, так як вона послаблює особистість реципієнта і знижує його здатність до економічної незалежності [5, с. 18].

Перші кроки до формування державної системи соціального захисту були зроблені владою в 30-і роки ХХ століття. У 1935 році президент Франклін Делано Рузвельт приймає Закон про соціальне забезпечення (Social Security Act), який передбачав створення програми соціального захисту та страхування від безробіття. Дана програма включала в себе надання допомоги з бюджетних коштів особам пенсійного віку, виділення асигнувань на охорону материнства і дитинства, соціальну допомогу непрацездатним особам і сліпим, фінансування медичної допомоги. Закон був частиною внутрішньої програми Рузвельта New Deal [6, с. 24]. Дослідники

вважають, що прийняття цього закону є початком становлення сучасної системи соціального забезпечення в США. Протягом наступних десятиліть програма соціального захисту сприяла різкому зменшенню бідності серед людей похилого віку, тоді як витрати на соціальне забезпечення стали основною частиною федерального бюджету.

Сучасна система соціального захисту США є однією з найрозвиненіших у світі. Вона ґрунтується на неоліберальній моделі захисту населення, характерною особливістю якої є переважання ліберальної спрямованості в соціальній політиці [11, с. 50]. Варто зауважити, що американська модель не передбачає активного впливу держави на соціальну сферу і відповідної участі в соціальному захисті. Американську систему соціального захисту визначають як ліберально-асоціативну.

Розглядаючи систему соціального захисту США, слід зазначити, що для неї характерна так звана «партисипаторна модель управління» [4, с. 44]. Вона відрізняється низьким рівнем участі держави у вирішенні соціальних проблем, відносно невеликими витратами на соціальне забезпечення, основний тягар якого лягає на сім'ю і приватних благодійників. У США значна частина зусиль із соціального забезпечення населення лежить на недержавних благодійних організаціях, фондах приватних компаній, профспілках і подібних їм організаціях.

Єдиної загальнонаціональної централізованої системи соціального забезпечення в США не існує. Вона утворюється з різного роду програм, регламентованих або федеральним законодавством, або законодавством штату, або спільно федеральними органами і органами влади штатів. Крім того, державна система соціального забезпечення США чітко поділяється на два напрями: соціальне страхування і соціальна допомога. Вони відрізняються між собою джерелами фінансування. Виплати по соціальному страхуванню здійснюються з страхових фондів, які утворюються за рахунок податку на соціальне страхування, що знімається з працюючих людей (в тому числі підприємців). Для державної допомоги джерелом виплат є бюджет: федеральний бюджет, бюджети штатів або місцевих органів влади [9]. Програми соціального страхування –

це програми, в фонд яких отримувач виплат сам робить попередній внесок, що являє собою спеціальних податок. Цей податок вноситься майбутнім отримувачем або його працедавцем, або ними обома.

Для того, щоб дослідити сьгоднішній стан державного соціального страхування в США, варто розкрити його становлення поетапно. Першим законом про соціальне страхування став закон, прийнятий 14 серпня 1935 р. З розвитком соціальної сфери до нього вносились численні поправки, що вводили нові форми соціального страхування, нові положення. Законом 1935 р. було встановлено 2 види соціального страхування: з настанням пенсійного віку і на випадок безробіття. Закон передбачав також обмежену допомогу деяким категоріям бідних верст населення, в першу чергу інвалідам та сиротам. В 1939 р. була внесена поправка до закону про допомогу в разі втрати годувальника сім'ї. Також важливим кроком стало внесення поправки 1956 р., що передбачала виплату допомоги в випадку втрати працездатності, не пов'язаної з виробничою травмою. Страхування по інвалідності в результаті виробничої травми або хвороби, викликаної умовами праці, було в області компетенції штатів [7]. Право на отримання допомоги мають трудящі, які сплатили певний обсяг внесків і пропрацювали не менше п'яти років на підприємствах, охоплених страхуванням за загальною федеральною програмою (ОФП). Поправка 1965 р. передбачала право на медичне страхування осіб в віці 65 років і старше (програма «Медікер»). Ця програма відповідала за надання безкоштовної медичної допомоги і госпіталізації. Страхування по безробіттю здійснюється на федерально-штатній основі. Федеральним законом визначені загальні принципи страхування по безробіттю, деталізовані потім законодавством кожного зі штатів.

Другим напрямом американської державної системи соціального забезпечення є соціальна допомога, яка отримала відносно широкий розвиток лише починаючи з 60-х років під впливом рухів масового соціального протесту, і в першу чергу руху афроамериканців за громадянські права 1960-1968 рр. Для визначення ступеня нужденності в 1964 році було введено поняття «межа бідності» [4]. Але необхідно зазначити, що сучасна система надання соціальної допомоги США пройшла досить довгий шлях становлення і

видозмінення, аби досягти певних позитивних результатів. В США головні соціальні програми були введені пізніше, ніж в інших європейських країнах. В 1948 р. нова соціальна політика отримала назву «Курс на побудову держави всезагального добробуту» [10]. Така назва з'явилась під час президентських виборів та впроваджувала дещо середнє між ліберальною доктриною необмеженої свободи ринку і доктриною соціалістичного планування. Концепція визнавала, що ринкова економіка не може повністю знищити нерівність між громадянами, а тому головною метою соціальної політики має бути забезпечення достойного рівня соціального захисту і максимально рівномірний розподіл доходів.

На сьогоднішні в США реалізується багато соціальних програм. Наприклад, програма видачі продовольчих купонів, які являють собою спеціальні талони, що діють при покупці продуктів в будь-якому магазині. Крім цього, існує програма шкільного харчування, за якою школярам видаються безкоштовні сніданки та обіди. В рамках програми розподілу залишків виробництва уряд купує велику кількість продовольчих товарів і безкоштовно розподіляє їх серед бідних сімей. Досить ефективно реалізується програма надання муніципального житла бідним сім'ям, тобто за рахунок федеральних коштів відбувається субсидювання нового житла для бідних, підтримка і ремонт вже існуючого житлового фонду, а також надається допомога по виплаті іпотеки за житло. Житлові субсидії надаються сім'ям з низькими доходами і досягають в середньому 2000 дол. на рік [9]. Освітня програма «Хед Старт» (Head Start), введена в 1965 р., розрахована на дітей дошкільного і раннього шкільного віку [6] з метою ліквідації розриву в розвитку між дітьми із середніх і бідних сімей.

У 2019 році в Україні стартували реформи в соціальній політиці на прикладі досвіду США. Так, з 1 жовтня 2019 року в Україні стартувала монетизація субсидій. Тобто, гроші для оплати житлово-комунальних послуг за фактом тепер отримують українці, а не компанії – постачальники цих самих послуг. Кошти переводяться на спеціально оформлені рахунки в банках і автоматично списуються на оплату послуг, а після завершення опалювального сезону зекономлені гроші можна отримати готівкою.



Прикладом для України в побудові ефективної соціальної політики може стати молодіжна державна політика США. Основною її метою є сприяння розвитку молоді, вирішення основних проблем цієї верстви населення, а також пошук шляхів фінансування відповідних соціальних програм. Пріоритетними напрямками роботи з молоддю в США є: координація діяльності різних організацій та установ, направленої на розвиток молоді як соціально-демографічної групи; цільове фінансування молодіжних програм [8]; надання субсидій на навчання, які підлягають поверненню з початком трудової діяльності після закінчення молодого людиною ЗВО.

Можна зробити висновок, що пріоритети сучасної соціальної політики в США та України диктуються викликами нового часу, такими, як глобалізація і необхідність подолання наслідків світової фінансової кризи, і в цілому носять загальний характер – забезпечення максимально повної зайнятості населення, зниження рівня бідності і безробіття, розвиток освіти та охорони здоров'я і т.д. Державні форми соціальної забезпечення США активно удосконалюються і втілюються в життя, охоплюючи різні категорії населення і різноманітні напрямки соціальної допомоги. Але звісно, поряд з високорозвиненою сферою державного захисту і соціального забезпечення в США активно поширюються недержавні соціальні організації, приватний сектор соціального страхування, а також некомерційні добровільні організації. Аналіз досвіду США дає можливість знайти конструктивні моменти і результативні методики, які можна реалізувати в сучасному українському суспільстві.

### **Список використаних джерел:**

1. Мальюга Л.Ю. Юридична природа соціального законодавства України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2018. Вип. 4. Том 1. С. 96–98.
2. John Rawls. *The Law of Peoples*. 1993. *Critical Inquiry*. no.20. P. 36-38.
3. Мальюга Л.Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу : монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 406 с.
4. YU-LING CHANG. *Unequal Social Protection under the Federalist System: Three Unemployment Insurance Approaches in the United States, 2007–2015*. *Cambridge University Press*. 2019. № 3. P. 203–247.

5. Berry, W. D., Fording, R. D., Ringquist, E.J., Hanson, R. L. and Klarner, C. Measuring Citizen and Government Ideology in the American States: A Reappraisal. *State Politics and Policy Quarterly*. 2010. P. 46–59.

6. R. Meinert, J. Pardeck, L. Kreuger. Social work: seeking relevancy in the twenty-first century. New York, 2017.

7. Barry F. Huston. Social Security Primer. *Programs and Benefits, Washington, D.C.: Congressional Research Service*. 2019.

8. Whittaker, J.M. and Isaacs, K.P. *Unemployment Insurance: Programs and Benefits, Washington, D.C.: Congressional Research Service*. 2012.

9. Social Security Programs in the United States. *Social Security Administration. Office of Research, Evaluation and Statistics*. SSA Publication No. 13-11758 July 1997.

10. Social Security Act of 1960 Volume 1. URL: <https://www.ssa.gov/history/pdf/Downey%20PDFs/Social%20Security%20Act%20of%201960%20Vol%201.pdf>

11. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2008. С. 50–51.

**Лемчик В.С.**

*студентка,*

*Науковий керівник: Малога Л.Ю.*

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

## **КОДИФІКАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Питання кодифікації соціального законодавства в Україні є досить актуальним, оскільки саме соціальний захист є одним із найважливіших елементів політики держави, що надає можливість реалізувати основні конституційні права та свободи людини і громадянина, забезпечити надійний захист інтересів окремих соціально вразливих категорій населення. Стаття 1 Конституції України визначає, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. В свою чергу, стаття 3 Основного Закону визначає наступне: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в

Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1, ст. 3]. І саме соціальне захист є одним із тих механізмів, за допомогою яких держава має можливість забезпечити гідний рівень життя населення, основні потреби в матеріальних благах і послугах.

Проаналізувавши систему соціального законодавства України, ми можемо виокремити такі основні недоліки:

- значна нестабільність соціального законодавства, які постійно зазнають чисельних змін і доповнень,
- брак єдиної термінології та збільшення кількості бланкетних норм;
- порушення однаковості державної системи соціального страхування,
- переважна відсутність внутрішньогалузевого і міжгалузевого зв'язку між правовими нормами, що регулюють відносини із соціального страхування,
- посилення декларативності у правовому регламентуванні вказаних відносин тощо [2, с. 56];
- відсутність єдиного систематизованого акту, наявність прогалин, розбіжностей і суперечностей між нормативно-правовими актами.

На думку науковців, до практичних проблем соціального законодавства в умовах євроінтеграції України віднесено такі: 1) безсистемність та складність соціального законодавства України; 2) соціальна ексклюзія у соціальному законодавстві України; 3) застарілість соціального законодавства України; 4) незавершеність процесу ратифікації усіх основних європейських стандартів у сфері соціального захисту [3, с. 32].

На підтвердження вищезазначеного можна навести статистичні дані у сфері адміністративного судочинства щодо спорів, пов'язаних з реалізацією конституційного права на соціальний захист. Попередній аналіз показує, що кожна сьома касаційна скарга подана до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду належить до категорії спорів у сфері соціального захисту.

З 5100 справ, які розглянуті касаційною інстанцією з 15 грудня 2017-го до 2 травня 2018 року, у понад 1200 справах стороною виступають органи Пенсійного фонду та, відповідно, спір виник з приводу реалізації конституційного права на соціальний захист. Таку саму невтішну статистику можна прослідкувати, аналізуючи суть заяв, з якими громадяни України звертаються до Європейського суду з прав людини.

Отже, на сьогоднішній день існує нагальна проблема вдосконалення законодавства про соціальний захист, оскільки його безсистемний характер, невпорядкованість, нестабільність, колізії між різними НПА, ускладнюють процес реалізації чи захисту людиною своїх основних прав та свобод.

Науковці вважають, що формами удосконалення законодавства України є обговорення проектів нормативно-правових актів, їх узгодження й експертизу, підписання законів Президентом України, державну реєстрацію підзаконних нормативно-правових актів відповідними органами юстиції, ревізії, новелізацію, офіційне нормативне тлумачення й систематизацію незаконних актів, припинення чинності неконституційних і незаконних нормативно-правових актів судовими рішеннями [4, с. 166]. Тому виникає необхідність докладніше зупинитися на систематизації як одній із форм удосконалення законодавства, а саме на кодифікації.

Необхідно відзначити, що кодифікація – це найвищий рівень систематизації законодавства, що передбачає переосмислення, творчу переробку та вдосконалення всього правового матеріалу, що існує в даний час у нашій державі. Головною її метою є приведення законодавства у відповідність із назрілими потребами суспільства і тенденціями його розвитку на певному історичному етапі, тобто удосконалення його форми та змісту. Системно підходить до цього питання О.М. Ярошенко, на думку якого, основними рисами кодифікаційної діяльності є:

- а) здійснюється компетентними правотворчими органами держави;
- б) її об'єктом є певна група нормативних приписів, що мають спільний предмет правового регулювання;
- в) зумовлюється потребами суспільного розвитку;

г) її змістом є опрацювання форми й наповнення нормативно-правових положень, їх узгодження й об'єднання в цілісний комплекс;

д) становить собою процес, що складається з певних послідовних дій (операцій), стадій та етапів;

е) здійснюється на підставі певних принципів, за допомогою відповідних засобів, із застосуванням конкретних правил;

є) її результатом є створення єдиних, внутрішньо узгоджених за змістом і юридично цілісних нормативно-правових кодифікаційних актів, які мають юридичну форму зовнішнього вираження (найменування);

ж) її метою є удосконалення законодавства [5, с. 27].

У 2012 році була спроба здійснити кодифікацію законодавства у сфері соціального забезпечення – у Верховній Раді було зареєстровано проект Соціального кодексу України, який включає в себе загальну та спеціальну частини, що об'єднують 21 розділ та 484 статті. Загальна частина включає норми щодо основних засад правового регулювання здійснення в Україні соціального захисту та організаційно-правових форм його забезпечення. Спеціальна частина містить конкретні види соціального захисту, структуровані за факторами соціального ризику. Як зазначено у пояснюваній записці, Соціальний кодекс розроблено з метою систематизувати законодавство, вдосконалити положення актів у сфері соціального захисту та повноважень органів управління у соціальній сфері, усунути колізії між законами, проте ця спроба не була вдалою, оскільки на думку науковців, кодифікація має полягати в розробці двох кодексів: Кодекс соціального страхування та Кодекс соціального забезпечення. А також при здійсненні кодифікації соціального законодавства потрібно в переважній більшості використовувати вибірковий підхід, що передбачає меншу імовірність процесуальних вад, більшу зручність при користуванні, залучення меншої кількості фахівців та часу, а не наскрізний підхід. Окрім цього, окремі новачі запропонованого Кодексу не витримали елементарних вимог юридичної техніки, їх формулювання не відповідає теорії права соціального забезпечення, зокрема принципам соціального страхування, поняттю «соціальний ризик» та сприяє дублюванню норм, а також потребують визначення ряд основних

дефініцій «межа бідності», «надзвичайно скрутне матеріальне положення» та ін. Фахівці стверджують, що прийняття кодексу має сприяти створенню єдиної державної системи соціального захисту, а зміст зареєстрованого законопроекту не виконує умови повноти та всебічності правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин [6, с. 88-89]. Як ми бачимо з вищенаведеного, даним проектом Кодексу планувалось систематизувати все соціальне законодавство України, а не вибіркові напрями, що означає забезпечення доступності реалізації та захисту прав громадян України у сфері соціального захисту.

Отже, прийняття Кодексу соціального забезпечення України є тим аспектом, який дозволить об'єднати соціальні норми в одному збірнику законів, і як наслідок, скоротити загальну чисельність нормативно-правових актів у цій сфері та вирішити основні завдання як закріплення єдиних принципів правового регулювання в сфері соціального захисту, визначення системи соціального захисту, основні організаційно-правові форми соціального захисту, встановлення єдиних умов та підстав набуття права на соціальний захист та ін. Чинне скликання національного парламенту поставило за мету прийняття такого нормативно-правового акту, який відповідатиме сучасним реаліям, не буде включати у своєму змісті архаїчні норми, передбачатиме закріплення у своєму змісті європейських соціальних стандартів, і як наслідок наблизить Україну до вступу у Європейський Союз.

### **Список використаних джерел:**

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Андріїв В.В., Москаленко О.В., Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Правовідносини із загальнообов'язкового соціального страхування: теоретичний аспект. Харків, 2011. 280 с.
3. Мальюга Л.Ю. Адаптація соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу : автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.05. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2020. 41 с.
4. Погорелов Є.В. Кодифікаційна діяльність в правовій системі України (загальнотеоретичний аспект) : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2000. 166 с.

5. Ярошенко О.М. Окремі проблемні питання кодифікації законодавства про працю. Актуальні проблеми права: теорія і практика: зб. наук. пр. / за ред. Л.І. Лазор. Луганськ : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту, 2010. № 15. С. 23–33.

6. Нижник Н.Р., Гуменюк І.О.. Перспективи кодифікації українського законодавства про соціальне забезпечення. *Цивільне право. Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 88–89.

**Небожук А.Р.**

*студентка,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ**

Наближаються 34 роковини Чорнобильської трагедії. Україна й досі пожинає її гіркі плоди: спостерігається підвищення рівня захворюваності та смертності серед усіх категорій постраждалих, ліквідаторів і людей, які опинилися в зоні лиха. Катастрофа на Чорнобильській АЕС призвела до радіоактивного забруднення величезних територій України та інших країн, опромінення населення, що проживає на цих територіях, і фахівців, які брали участь у ліквідації аварії та її наслідків, зумовила серйозні радіологічні, радіоекологічні, медичні, демографічні та соціально-психологічні наслідки, справила сильний негативний вплив на весь хід соціально-економічного розвитку постраждалих територій. Вона торкнулася долі багатьох мільйонів людей та стала загальнонародним лихом. За офіційними даними на сьогодні 1 мільйон 620 тисяч 395 українців отримали статус постраждалих [2, с. 20]. Велика кількість громадян, яким заподіяна шкода, зумовила необхідність розвитку нормативно-правової основи у сфері соціального захисту. Рівень державного соціального захисту осіб постраждалих від катастрофи на Чорнобильській АЕС є

відображенням рівня розвитку держави та суспільства в цілому, але, слід констатувати, що сьогодні вказані особи в Україні найчастіше не можуть вести повноцінний образ життя через недостатність соціального забезпечення.

Як наголошують вчені, глибинна та системна трансформація суспільства і держави, яка викликана нагальною потребою якісних та системних змін у державно-правовій сфері, реагування на виклики політичного, фінансово-економічного характеру, вимагає належного соціального захисту як важливої складової соціального благополуччя суспільства, у тому числі підтримки соціально вразливих категорій громадян. У цьому контексті на особливу увагу заслуговують питання соціального захисту осіб з інвалідністю та громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи як найуразливіші верстви населення, саме тому проблеми їх соціального захисту є пріоритетним напрямом сучасної державної соціальної політики, а сталий характер виявлених проблем потребує сучасних підходів до їх розв'язання.

Дослідженню проблем соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, присвячені праці вітчизняних фахівців: М. Авраменко, С. Богданов, Н. Борецька, Л. Березовська, Н. Бондар, О. Заярнюк, М. Іншин, В. Костюк, Р. Коцюба, Л. Малюга, В. Мельник, В. Скуратівський, В. Сушкевич, О. Тищенко, О. Ярошенко та ін. Підтримуючи суттєвий внесок цих та інших вчених, справедливим буде наголосити, що питання реалізації конституційного права на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи потребує наукового аналізу останніх змін у соціальній політиці держави.

На конституційному рівні правове регулювання засад захисту прав постраждалих від Чорнобильської катастрофи було запроваджено у Декларації про державний суверенітет України та Основному Законі, згідно з яким подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [7, с. 123]. Крім того, Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» для забезпечення сталого й ефективного регулювання соціального захисту визначено основну мета діяльності органів державної влади – захист громадян, які



постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та вирішення пов'язаних із нею проблем медичного й соціального характеру, що виникли внаслідок радіоактивного забруднення території. Так, особливістю соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є те, що, крім соціальних виплат, здійснюється також цілий низка інших заходів, спрямованих на ліквідацію наслідків аварії на ЧАЕС. Однак, слід визнати, що існуючі на сьогодні норми є формальними, на практиці не підкріплені механізмом реалізації і унеможливають реалізацію соціальних прав осіб з інвалідністю та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Як слушно зазначає відомий фахівець з права соціального забезпечення Л.Ю. Малюга, сучасне положення законодавчого забезпечення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, характеризується як складне через безсистемність, наявність чисельних підзаконних нормативно-правових актів, які суперечать принципу законності й не відповідають базовим законодавчим актам. Саме тому, громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та які потребують соціального захисту, важко розібратися в механізмі реалізації належних їй прав, визначитися з правами, які гарантувала їм держава. Також слід визнати, що значна кількість нормативно-правових актів щодо забезпечення прав та свобод осіб з інвалідністю та постраждалих від аварії на ЧАЕС осіб не виконується або виконується частково. При цьому, відсутність дієвої системи управління у сфері забезпечення та реалізації державної політики відносно соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи створює сприятливі умови для порушення прав таких громадян [2, с. 217].

При цьому, прийняття нормативно-правових актів, які визначають державну політику у сфері соціального захисту, здебільшого відбувається неплановірно, чому сприяє і відсутність загальнодержавної програми соціального захисту такої категорії населення. Більшість пільг, соціальних та компенсаційних виплат, передбачених чинним законодавством, не виконують функції пом'якшення негативних наслідків економічних перетворень в

Україні для найбільш соціально незахищених категорій населення, а запроваджуються виходячи з політичних декларацій, і спрямовані на встановлення додаткових соціальних гарантій та преференцій для певних соціальних груп. На підтвердження цього слід вказати, що на проблемах правового регулювання пенсійного забезпечення осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, наголошує фахівець права Л.Ю. Малюга. Серед яких вчена наводить: «розгалуженість законодавчих актів у цій сфері, дублювання правових норм, існування великої кількості норм, що відсилають до інших нормативно-правових актів. Усе це ускладнює правове регулювання відносин з пенсійного забезпечення осіб, постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС, а також не сприяє обізнаності вказаних осіб щодо їх соціальних прав» [2, с. 226].

Вважаємо одним з позитивних прикладів покращення реалізації системи соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи є те, що 17 липня 2018 р. Конституційний Суд України визнав неконституційними скасування та обмеження пільг постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи та відновив відповідні соціальні гарантії. Конституційний Суд України визнав не відповідними Конституції ряд норм Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28.12.2014 р. № 76-VIII (далі – Закон № 76) та Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 р. № 796-XII (далі – Закон № 796) [6; 11]. Зокрема, неконституційними визнано: пп. 2; абз. 1, 3 пп. 3, пп. 4, абз.абз. 1, 2 пп. 5, абз. 1-4 пп. 6; пп. 7 п. 4 Р. I Закону № 76; ч. 3 ст. 22 ч. 2 ст. 24 ч. 7 ст. 30 Закону № 796; ст. 53 (крім назви), ст. 60 Закону № 796 в редакції Закону № 76. Зазначені норми були визнані КСУ такими, які обмежують або скасовують пільги, компенсації та гарантії, і призвели до звуження прав осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, зниження рівня їх соціального забезпечення. З дня прийняття рішення КСУ від 17.07.2018 р. № 6-р/2018 відповідні норми втратили чинність. Зокрема, відновлено у праві на компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 4. Також скасовано обмеження на надання

пільг чорнобильцям, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу в порядку, визначеному КМУ; знято обмеження і на те, що особам, постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи, які мають одночасно право на інші пільги і компенсації, передбачені законодавством, потрібно було вибирати пільги і компенсації згідно з одним із законів України.

Крім того, для забезпечення прав громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на санаторно-курортне лікування 16 січня 2019 року Урядом прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Про встановлення розміру грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам і закладам оздоровлення та відпочинку у 2019 році». Зазначеною постановою передбачено грошову допомогу для компенсації вартості путівок через безготівкове перерахування коштів санаторно-курортним закладам, закладам оздоровлення та відпочинку у 2019 році. Прийняттям цього нормативного акту забезпечено виконання Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та надано можливість громадянам самостійно вибирати заклади для санаторно-курортного лікування.

**Висновки.** Таким чином, серед усіх трагедій, які пережило людство, Чорнобильська катастрофа не має аналогів за масштабами, техногенними та медичними наслідками. Це найбільша еколого-техногенна катастрофа сучасності, яка більше 30 років впливає на здоров'я людей та довкілля не тільки на радіоактивно забруднених територіях, а й на території всієї України. Україні необхідна стратегія розвитку системи соціального захисту громадян, у тому числі і тих, які постраждали внаслідок катастрофи на ЧАЕС. Державна політика в сфері соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок катастрофи на ЧАЕС є багатоплановою та багато проблемних питань. Все це дозволить державі виконати свій обов'язок перед людьми, які витратили здоров'я на подолання наслідків найбільшої радіаційної катастрофи, і повною мірою забезпечити реалізацію їх конституційних прав.

### Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Малюга Л.Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 326 с.
3. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 28.02.1991 р. № 796-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 16. Ст. 200.
4. Жовницька Н. «Чорнобильські» виплати: підстави та компенсація. *Баланс-бюджет*. 2019. № 40(764), 15 жовтня.
5. Конституционный Суд возобновил социальные гарантии пострадавшим вследствие Чернобыльской катастрофы. URL: <https://gordonua.com/news/politics/konstitucionnyu-sud-vozobnovil-socialnye-garantii-postradavshim-vsledstvie-chno-bylskoy-katastrofy-2708>
6. Коцюба Р.О. Конституційно-правові засади захисту прав постраждалих від Чорнобильської катастрофи та інших ядерних аварій і випробувань в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4/1. С. 123–127.
7. Малюга Л.Ю. Правове регулювання соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05. Київ, 2012. 20 с.
8. Малюга Л.Ю. Проблеми реалізації соціальної політики держави на прикладі соціального захисту інвалідів та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. № 29(1). С. 217–221.
9. Соцгарантии пострадавшим в результате Чернобыльской катастрофы восстановлено. URL: <https://interbuh.com.ua/ru/documents/onenews/119747>

**Осіпенко Н.В.**

*студентка,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ**

26 квітня 1986 року на Чорнобильській атомній електростанції сталася аварія, яка увійшла в історію як найбільша техногенна катастрофа за всю історію мирного атома. У ліквідації наслідків аварії були задіяні тисячі людей, багато з них отримали смертельну дозу опромінення, залишивши свої сім'ї без годувальників, багато – підірвали своє здоров'я і були змушені лікуватися все життя. Боротьба з катастрофою для осіб, які ліквідували її наслідки, плавно перейшла в боротьбу за власні права на соціальний захист. Отже, ця тема є надзвичайно актуальною в умовах сьогодення.

Підґрунтям для дослідження цієї тематики стали праці таких видатних учених: Г. Балюк, Н. Барановська, М. Іншин, Л. Малюга, В. Сушко, М. Тронько, В. Яценко, О. Ярошенко та ін. Як зазначає Л.Ю. Малюга, більшість пільг, соціальних та компенсаційних виплат, передбачених у чинному законодавстві, не виконують функції пом'якшення негативних наслідків економічних перетворень в Україні для найбільш соціально незахищених категорій населення, а запроваджуються, виходячи з політичних декларацій, і спрямовані на встановлення додаткових соціальних гарантій та преференцій для певних соціальних груп [1, с. 216]. Тому, постійний моніторинг стану соціального захисту осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, вирішення проблем, пов'язаних з реалізацією їх права на соціальний захист, а також удосконалення чинного законодавства потребує продовження наукового аналізу.

Формування системи правового регулювання соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи почалось практично одразу після катастрофи у відповідності з постановами союзного та республіканського урядів з метою захисту та надання допомоги потерпілим, в тому числі за ризик можливої

шкоди здоров'ю від радіаційного опромінення [2, с. 498]. Перші закони, що стосувалися ліквідації наслідків катастрофи і соціального захисту постраждалих, було прийнято лише у 1991 р. – Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Основним законодавчим актом, який регулює порядок надання пільг для інвалідів та постраждалих від аварії на ЧАЕС є Закон «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [2]. Перелік, підстави та обсяги надання пільг залежать від категорії, до якої належать «чорнобильці» (насамперед, це категорії 1, 2, 3). Для всіх категорій осіб, які є ліквідаторами ЧАЕС передбачено насамперед медичні пільги, а саме: безоплатне придбання ліків за рецептами лікарів, безоплатне позачергове зубопротезування, першочергове обслуговування у лікувально-профілактичних закладах та аптеках, щорічне медичне обслуговування, диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів, лікування в спеціалізованих стаціонарах. Але більша частина цих пільг не має реального втілення в життя, зокрема, Уряд скасував першочергове щорічне безоплатне забезпечення санаторно-курортними путівками і путівками на відпочинок для другої та третьої категорії осіб, які ліквідували наслідки ЧАЕС [3].

Аналізуючи законодавство, за роки, що минули з часів катастрофи, в реальному житті ці пільги періодично зменшуються, потім частково повертаються, і знову зменшуються. І, на превеликий жаль, держава не виконує своїх зобов'язань у повній мірі, які закріплені у нормативно-правових актах, по відношенню до цієї категорії осіб. Крім вищезазначених, суспільний вимір чорнобильської проблеми має ще багато складових і, зокрема, проблему визначення статусу громадянина, певним чином дотичного до неї. За Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» в Україні існує статус учасника ліквідації наслідків аварії, переселенців, статус населення, що мешкає на забруднених територіях. Визначення статусу стало для багатьох великою

проблемою, а для когось – можливістю для зловживань. Держава взяла на себе на законодавчому рівні великий обсяг соціальних гарантій щодо різних категорій постраждалого населення, що, у свою чергу, потребує великих витрат. Однак незбалансованість потреби в коштах, розрахованих згідно із вказаним Законом призводить до суттєвого їх зменшення і такий дисбаланс призводить до значного зростання заборгованості. Такий стан фінансування призводить до того, що виплати компенсацій і надання пільг здійснюються із запізненням на 3-6 місяців, що викликає соціальну напругу серед постраждалого населення. Щороку 20-40% бюджетних видатків спрямовується на часткове погашення заборгованості із соціальних виплат, що склалась у попередні роки. Однак такий захід не вирішує зазначених проблем [4, с. 130]. На думку вчених, реалізувати весь обсяг покладених державою на себе обов'язків та прийнятих нормативних актів після виходу України зі складу Радянського Союзу було неможливим, так як на початку 90-х років минулого століття чорнобильські програми фінансувались безпосередньо за рахунок вітчизняного бюджету лише на 50-60%, а решта коштів надавалися із союзного бюджету. Плани фінансування до 1999 року включно не виконувались і тільки з 2000 р. фактичне фінансування стало близьким до планового, передбаченого держбюджетом, але значно меншим від законодавчо закріпленої потреби [5, с. 103].

Слід наголосити, що на сьогодні найгострішою проблемою для всіх постраждалих від ЧАЕС є фінансування медичних закладів, ліквідатори, вимушені купувати ліки за свої кошти. За останні роки витрати на соціальний захист громадян, які постраждали в наслідок чорнобильської катастрофи, тільки зменшується і це є негативною тенденцією. На жаль, зазначена категорія осіб і до сьогодні є однією із найвразливіших категорій. Вони через 34 роки після Чорнобильської катастрофи вимушені постійно відстоювати гарантії та пільги, боротися за своє право на пільгові перевезення

26 квітня 2018 року Президентом України Петром Порошенком був підписаний Указ «Про додаткові заходи з відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, із соціального захисту постраждалих осіб, безпечного поводження з радіоактивними відходами» [6]. Згідно з Указом

Кабмін мав створити умови для розвитку та відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення, у тому числі в рамках утвореного Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника. Уряду було доручено законодавчо врегулювати проблемні питання правового режиму територій, що зазнали радіоактивного забруднення, та розглянути доцільність подальшої дії встановлених обмежень і заборон на здійснення видів діяльності на таких територіях, а також забезпечити підтримку безпосередньо розвитку самого Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника через визначення особливостей його управління та функціонування.

Особливої уваги в Указі приділено заходам щодо соціального захисту постраждалих, внаслідок Чорнобильської катастрофи. Уряд повинен був вирішити питання з підвищення розміру пенсій щодо інвалідності для осіб з числа учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС і пенсій у зв'язку із втратою годувальника з числа ліквідаторів. Але таке підвищення було вкрай незначним і не призвело до покращення рівня життя даної категорії осіб. Більш суттєве зростання пенсій відбулося для тих ліквідаторів ЧАЕС, що мають інвалідність.

Підводячи підсумки, слід встановити, що права та види соціального захисту, встановлені для постраждалих від катастрофи на ЧАЕС на законодавчому рівні не зазнають суттєвих змін вже багато років. Держава робить певні кроки для покращення соціального рівня життя даної категорії осіб, але ці кроки є незначними і їх введення не сприяє поліпшенню умов життя населення. Законодавча база цієї галузі потребує подальшої розробки положень про надання спеціальних пільг особам, які ліквідували наслідки страшної катастрофи ціною власного здоров'я.

### **Список використаних джерел:**

1. Малюга Л.Ю. Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : монографія. Київ : «Хай-Тек Прес», 2013. 264 с.
2. Малюга Л.Ю. Деякі аспекти вдосконалення законодавства України щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської



катастрофи. *Форум права*. 2011. № 3. С. 498–504. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP\\_index.htm\\_2011\\_3\\_82](http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_3_82)

3. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Закон України від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>

4. Барановська Н.П. Суспільний вимір чорнобильської катастрофи. *Український історичний журнал*. 2006. № 2. С. 129–145.

5. Малюга Л. Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 326 с.

6. Про додаткові заходи з відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, із соціального захисту постраждалих осіб, безпечного поводження з радіоактивними відходами. Указ Президента України від 5 липня 2018 року № 196/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196/2018>

**Розвадовська А.О.**

*студентка,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **НОВАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК УМОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Україна, проголосивши себе незалежною, правовою та демократичною державою, визнавши права і свободи людини змістом своєї діяльності на конституційному рівні, визначила соціальну спрямованість свого розвитку та визнала необхідність створення надійної й ефективної системи соціального захисту громадян [1, с. 8]. Крім того, забезпечення державою недискримінації окремих груп населення, в тому числі, шляхом залучення до освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами, є важливою гарантією дотримання принципу рівності та конституційних положень, що стосуються права на освіту, передбаченого статтею 53 Конституції України [2]. Інклюзивна

освіта сьогодні повним правом може вважатися одним із пріоритетів державної освітньої політики України, що потребує наукового дослідження та аналізу.

Декларація прав дитини визначає, що дитина має бути захищена від практики, яка може заохочувати расову, релігійну чи будь-яку іншу форму дискримінації [3]. Вона має виховуватися в душі взаєморозуміння, толерантності, дружби між народами, миру і загального братерства, а також у повному усвідомленні, що її енергія та здібності мають бути присвячені служінню на користь інших людей. У свою чергу, Конвенція ООН «Про права дитини» деталізуючи загальні положення зазначає, що дитина з особливими освітніми потребами повинна мати доступ до освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, підготовки до трудової діяльності та доступу до засобів відпочинку таким чином, який призводить до найбільш повного по можливості втягнення дитини в соціальне життя і досягнення розвитку її особи, включаючи культурний і духовний розвиток дитини [4]. Тому, аналізуючи міжнародні акти стає очевидним необхідність надання права на інклюзивне навчання тим групам, які цього потребують.

За визначенням ЮНЕСКО інклюзивна освіта розуміється як процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі [5]. Слід акцентувати увагу, що такий спосіб отримання освіти відрізняється від системи, за якою учні або студенти з особливими освітніми потребами навчаються окремо від інших дітей. Інклюзія передбачає рівний доступ до загального освітнього середовища.

При цьому, українське законодавство містить визначення поняття «інклюзивне навчання», під яким розуміють систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [6]. Як бачимо, дефініції є дещо схожими та відповідають трьом основним принципам права на освіту: 1) доступність і обов'язковість освіти; 2) рівність, інклюзія та відсутність дискримінації; 3) право на якісну освіту.

Важливим є зазначення того, що право на інклюзивну освіту треба розглядати не тільки в аспекті створення необхідних для навчання умов дітям з особливими освітніми потребами, а й забезпечення всіх категорій дітей рівними можливостями. Головне завдання інклюзії полягає у тому, щоб усі діти почувались рівними при здобутті освіти. Тому, серед переваг інклюзивного навчання варто також зупинитись на соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, а для інших дітей отримання навичок толерантності та розуміння людей, що мають певні особливості, що, на мою думку, є важливим для виховання у суспільства нормального сприйняття та недискримінації таких груп.

Для надання можливості реалізації права на інклюзивне навчання 6 вересня 2018 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг», який передбачає імплементацію міжнародних та європейських стандартів захисту прав осіб із особливими освітніми потребами [7].

Вказаний нормативно-правовий акт закріпив низку необхідних положень, зокрема, для підтримки дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі забезпечується асистент вчителя. Важливо, що асистент вчителя отримує повну ставку, оскільки раніше була встановлена половина ставки, через що важко було знайти охочих спеціалістів на таку посаду. Утворення спеціальних та/або інклюзивних класів є обов'язковим для закладів загальної середньої освіти за письмовим зверненням батьків дитини або її законних представників і дитина з особливими освітніми потребами має право на першочергове зарахування до початкової школи закладу загальної середньої освіти [7].

Довгий час впровадження інклюзивної освіти уповільнювалось, у тому числі і через відсутність у навчальних закладах архітектурної доступності. Наразі на органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування покладено обов'язок забезпечувати доступність будівель, споруд і приміщень закладів освіти та здійснювати контроль за їх проектуванням, будівництвом, реконструкцією з урахуванням принципів розумного пристосування.

Було забезпечено фінансування навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та місцевих бюджетів. У 2020 році уряд України спрямував 504 млн 458 тис. грн на розвиток інклюзивної освіти у закладах професійної освіти, школах і дитячих садках [8]. Зокрема, збільшення фінансування відбулося через прийняття Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», а саме статті 103<sup>3</sup>, якою виділено субвенцію на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами [9].

У свою чергу, 16 січня 2020 року був прийнятий закон «Про повну загальну середню освіту», який також закріпив гарантії рівного доступу до освіти [10]. Інклюзивність, як можливість дітям з особливими освітніми потребами навчатися в звичайних школах за власною освітньою траєкторією, також передбачена документом і гарантується учням. Для роботи за індивідуальною траєкторією учень та/або його батьки повинні будуть звернутися із заявою до школи, наслідком розгляду якої є створення індивідуального навчального плану, який писатимуть разом педагоги, батьки та учень, схвалюватиме педрада та затверджуватиме директор.

Зазначені заходи, а також положення, які вже були реалізовані відповідно до низки інших норм призвели до розширення можливості реалізації права на інклюзивну освіту. Так, за даними Міністерства освіти і науки України, на початок 2019 року в Україні в інклюзивних класах навчалися понад 12 тисяч дітей з особливими освітніми потребами. На початку 2020 року ця цифра становила вже близько 19 345 учнів [11].

Незважаючи на позитивні зміни, які відбуваються в Україні у зв'язку з впровадженням права на інклюзивну освіту, існують і певні труднощі, які потребують доопрацювання, зокрема, невідповідність педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами [12, с. 119]. Хоча такі курси вже проводяться у багатьох закладах освіти, а тому необхідна підготовка кадрів є лише питанням часу. Наприклад, з 2020 року програма підвищення кваліфікації вчителів початкових класів міститиме новий обов'язковий модуль – інклюзивне навчання [13]. Він має навчити педагогів працювати з

дітьми з особливими освітніми потребами, а також допомогти їм в організації роботи інклюзивного класу.

На нашу думку, використання досвіду зарубіжних країн також може стати поштовхом для більш ефективного впровадження інклюзивної освіти в Україні. Так, наприклад, Україна співпрацювала з Канадою, оскільки в галузі законодавчого забезпечення інклюзивної освіти ця держава посідає одне з перших місць, що засвідчують численні міжнародні ініціативи країни в галузі освіти дітей з особливими потребами [14, с. 52].

Підводячи підсумки, вважаємо, що одним із пріоритетів соціальної політики держави є турбота, яка повинна виражатися не тільки в наданні обов'язкових допомог і пільг, а в можливості реалізації кожним себе і можливістью стати частиною сучасного суспільства. Важливість інклюзивної освіти полягає у створенні дійсно рівноправного, демократичного суспільства, яке неабайдуже до дітей з особливими освітніми потребами та має ефективні механізми реалізації, гарантування, правової охорони, врахування особливих освітніх потреб таких осіб.

### **Список використаних джерел:**

1. Малюга Л. Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні: Навч. посіб. / Л. Ю. Малюга. – К.: Алерта, 2016. – С. 324 .
2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Декларація прав дитини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_384](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384)
4. Конвенція про права дитини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021)
5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
6. Закон України «Про позашкільну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19>
8. Закон України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20>

9. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-IX>

10. Закон України «Про повну загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>

11. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/504-mln-na-inklyuziyu-v-ditsadkah-shkolah-i-proftehah-korekcijni-zasobi-ta-rozvitkovi-zanyattya-uryad-viznachiv-poryadok-rozpodilu-cih-groshej>

12. Костюк В. Л. Сучасні новачі права на інклюзивну освіту: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення. Правове забезпечення соціальної безпеки в умовах євроінтеграційних процесів: тези доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 жовтня 2018 р.) / за ред. М. І. Іншина, І. С. Сахарук. Київ, 2018. С. 118-120.

13. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/z-2020-roku-vchiteli-pochatkovih-klasiv-vivchatimut-metodiki-roboti-v-inklyuzivnih-klasah>

14. Бондар Т.І. Тенденції розвитку інклюзивної освіти в Канаді: законодавчий аспект. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. № 1. С. 51-53.

**Самара В.С.**

*студент,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Система державного соціального захисту осіб з інвалідністю належить до найбільш складних та важливих у контексті розвитку громадянського суспільства, сучасної демократичної, соціальної та правової держави. Оскільки останнім часом, в Україні, спостерігається тенденція до зростання чисельності осіб з інвалідністю, питання формування Україні ефективної системи державного соціального захисту потребує більшого і детального розгляду. В умовах сьогодення

перед суспільством та державою стоїть гостра проблема оптимізації державного соціального захисту, виходячи із необхідності забезпечення гідного рівня життя таких осіб. Актуальність цієї проблематики значно посилюється, урахувуючи той факт, що повністю відсутні системні кроки, які вели б до значного реформування соціального страхування та недержавного соціального захисту осіб з інвалідністю.

Дослідження окремих аспектів соціального захисту осіб з інвалідністю висвітлено у працях провідних вчених: Болотіна Н.Б., Гришина Ю.М., Зуб І.В., Іншин М.І., Костюк В.Л., Малюга Л.Ю., Мельник В.П., Павлюков Р.О., Сіньова Л.М., Тарасенко В.С., Тищенко О.В., Щербина В.І., Шумило М.М. та ін. Незважаючи на значний доробок науковців, вищезазначена тематика потребує подальшого дослідження та розвитку, з огляду на її важливу роль в умовах сьогодення в Україні.

Юридична природа поняття «соціального захисту осіб з інвалідністю» наводить у одній із своїх публікацій Л.Ю. Малюга, яка в результаті аналізу модельного закону про соціальний захист осіб з інвалідністю та положень науки права соціального забезпечення робить висновок про необхідність виділення широкого та вузького розуміння поняття. У широкому розумінні, як стверджує дослідниця, під соціальним захистом осіб з інвалідністю потрібно розуміти сукупність гарантованих та реалізованих державою економічних, соціальних, правових заходів, а у вузькому розумінні це поняття позначає безпосередню діяльність держави в особі відповідних державних органів [4, с. 43]. На переконання Р.О. Павлюкова, соціальний захист неможливий без його нормативно-правового закріплення, а тому потрібно говорити про соціально-правовий захист осіб з інвалідністю, під яким науковець розуміє діяльність державно організованого суспільства щодо встановлення та реалізації гарантій прав осіб з інвалідністю в усіх сферах життєдіяльності, спрямована на забезпечення процесу їх інтегрування у суспільне життя та задоволення відповідних матеріальних та моральних потреб [2, с. 14].

Проте реальне забезпечення прав осіб з інвалідністю в системі соціального захисту в умовах економічної кризи вимагає комплексних та узгоджених дій державних установ, інститутів громадянського суспільства та представників бізнесу щодо

соціального захисту людей з інвалідністю в Україні. Водночас систему соціального захисту осіб з інвалідністю складають: пенсійне забезпечення, соціальна допомога, реабілітаційні програми, медичне забезпечення та працевлаштування осіб з інвалідністю.

Відповідно до статті 36 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [6] (далі Закон № 875-12), матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення осіб з інвалідністю здійснюється у вигляді: 1) грошових виплат (пенсій, допомог, одноразових виплат); 2) забезпечення медикаментами, технічними й іншими засобами, включаючи друковані видання із спеціальним шрифтом, звукопідсилюючу апаратуру та аналізатори; 3) надання послуг по медичній, соціальній, трудовій і професійній реабілітації, побутовому та торговельному обслуговуванню. Конкретні види необхідної матеріальної, соціально-побутової і медичної допомоги особам з інвалідністю визначаються органами медико-соціальної експертизи в індивідуальній програмі реабілітації і надаються за рахунок коштів фонду соціального захисту інвалідів.

Правовий статус осіб з інвалідністю в системі державного соціального захисту визначається з урахуванням прав, гарантій та пільг, які мають такі особи відповідно до актів правового регулювання. Система актів правового регулювання, якими визначається правовий статус осіб з інвалідністю в системі державного соціального забезпечення, передбачає низку прав, пільг, гарантій, видів матеріального забезпечення, соціальних послуг тощо. Основним нормативно-правовим актом у системі правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю є зазначений вище Закон № 875-12, у якому визначаються цільові сфери створення умов для нормальної життєдіяльності осіб з інвалідністю, такі як: діяльність державних органів влади, освіта, профорієнтація і працевлаштування, участь осіб з інвалідністю у прийнятті рішень, матеріальне і соціальне оточення, фінансування соціальних проектів і програм із соціального захисту осіб з інвалідністю. На виконання закону було прийнято низку підзаконних нормативно-правових актів, національні програми, які регулюють механізм його реалізації. Соціальний захист інвалідів з боку держави полягає у наданні грошової допомоги, засобів пересування, протезування, орієнтації і сприйняття інформації, пристосованого



житла, у встановленні опіки або стороннього догляду, а також пристосуванні забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікацій і зв'язку до особливостей осіб з інвалідністю. Виходячи зі змісту Закону № 875-12, діяльність держави щодо людей з інвалідністю виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті.

Цікавою є позиція науковця В.Л. Костюка, адже досліджуючи проблеми гармонізації законодавства України щодо прав осіб з інвалідністю з відповідними стандартами Європейського Союзу, дійшов висновку про необхідність запровадження посиленого механізму співробітництва з ЄС з питань дотримання прав осіб з інвалідністю, а також розробки, громадського і експертного обговорення та наступного ухвалення Кодексу про права осіб з інвалідністю [6, с. 49]. Необхідно активно впроваджувати та розвивати європейську політику щодо якомога ширшого залучення осіб з інвалідністю у суспільство, усунення фізичних та психологічних бар'єрів, а також формування позитивної громадської думки щодо правового статусу осіб з інвалідністю, захисту та дотримання їхніх прав. Ураховуючи зазначене, основними тенденціями для удосконалення соціально-правового статусу осіб з інвалідністю у державному соціальному захисті є наступні: 1) формування на затвердження Національної стратегії реформування системи державного соціального захисту; 2) формування Національного реєстру людей з інвалідністю, переліку нозологій, основних їх потреб та інтересів; 3) формування та законодавче закріплення соціально-правового статусу осіб з інвалідністю у системі державного соціального захисту через призму їхніх прав, пільг та гарантій, обов'язків, з урахуванням міжнародних, у тому числі європейських, соціальних стандартів; 4) розробка дієвих, ефективних та доступних механізмів реалізації, гарантування прав, пільг та гарантій осіб з інвалідністю у державному соціальному захисті [7, с. 87]; 5) гармонізація та упорядкування діяльності уповноважених з прав людей з інвалідністю, запровадження їхньої звітності про дотримання прав людей з інвалідністю у державі; 6) запровадження державного та громадського моніторингу щодо дотримання прав осіб з інвалідністю;

7) запровадження ефективного державного нагляду та громадського контролю з питань прав осіб з інвалідністю; 8) посилення юридичної відповідальності за порушення прав осіб з інвалідністю.

Резюмуючи, зазначимо, що при можливості стрімкого та широкого розвитку захисту прав осіб з інвалідністю важливим є уніфікація законодавства, що дасть можливість точніше трактувати поняття та виконувати вимоги передбачені законодавством. Доцільним може бути і створення певних комісій, що займатимуться розробкою уніфікованого документа, який буде розроблено через призму загальносуспільного консенсусу, з урахуванням міжнародних та європейських соціальних стандартів. Таке сприяння перш за все має бути державною ініціативою, адже саме такі дії призведуть для полегшення, покращення та спрощення життя не тільки для осіб для яких буде розроблено даний документ, а й зможе призвести до повно консолідації українського суспільства.

### **Список використаних джерел:**

1. Мельник В. П. Конституційне право осіб з інвалідністю на соціальний захист: теоретико-правовий аспект. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2015. № 1(11). – С. 4-9. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15mvptpa.pdf>

2. Павлюков Р. О. Соціально-правовий захист інвалідів в Україні [Текст] : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.05. Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ, 2009. С. 20.

3. Тарасенко В. С. Правове забезпечення соціального захисту дітей- інвалідів в Україні: Автореф. дис.канд. юрид. наук: 12.00.05. Одес. нац.юрід. акад. О., 2005. С. 18.

4. Малуго Л. Ю. Юридична природа поняття соціальний захист дітей-інвалідів. Юридичний вісник. – 2014. – № 1. – С.40-45.

5. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21.

6. Костюк В. Л. Проблеми гармонізації законодавства України щодо прав осіб з інвалідністю з відповідними стандартами Європейського Союзу // Право України. – 2016. – № 8. – С. 47-54.

7. Сіньова Л. М. Законодавчі зміни в сфері соціального захисту осіб з інвалідністю. Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 25-26 квітня 2018 року). У 2-х частинах. Частина 2. Суми, 2018. 280 с.

## **АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

**Кулик Я.І.**

*аспірант,*

*Академія державної пенітенціарної служби*

### **МОДЕЛІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СПОРТУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

В сучасних умовах розвиток спорту в Україні перебуває на досить низькому рівні, що підтверджують результати Олімпійських ігор (1996, 2000, 2004 роки по 27 медалей; 2008 – 23 медалі; 2012 – 20 медалей; 2016 – 11 медалей) (за основу бралися насамперед показники літніх Олімпійських ігор). Така тенденція в першу чергу є наслідком неналежної організації державного управління у сфері спорту, оскільки в нашій державі постійно відбуваються реформування міністерства, яке відповідальне за розвиток спорту. Остання реформа продемонструвала, що спорт було поєднано з сферами культури та молоді, що за своєю природою не в повній мірі відповідає прагненню відродити спорт. Тому, питання подальшого реформування у сфері є питанням часу. Проведення реформи державної політики у сфері спорту, яка зазначена у Стратегії розвитку України – 2020, вказує на необхідність дослідження державного управління у сфері спорту України та зарубіжних країн.

На сьогодні в Україні головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв, державної мовної політики, охорони культурної спадщини, фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання, популяризації України в світі, музейної справи, державного іномовлення, інформаційного суверенітету України та інформаційної безпеки, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, у молодіжній сфері, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах

кінематографії, відновлення та збереження національної пам'яті, міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні є Міністерство культури, молоді та спорту України. Крім того, Міністерство культури, молоді та спорту України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів), інформаційній та видавничій сфері, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері телебачення і радіомовлення [1].

Отже, як ми бачимо, до відання Міністерства культури, молоді та спорту України належить досить велика кількість сфер управління, що на нашу думку є не досить доречним для якісного розвитку спорту в нашій державі.

Разом з тим, реформування у сфері спорту має певні позитивні ознаки. Так, зокрема, наприкінці 2019 року було утворено Державне агентство спорту, яке є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури, молоді та спорту і який реалізує державну політику у сфері фізичної культури і спорту, а основними завданнями останнього є: реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту; внесення на розгляд Міністра культури, молоді та спорту пропозицій щодо формування державної політики і нормативно-правового регулювання у сфері фізичної культури і спорту, а також фінансового забезпечення проєктів та заходів у відповідній сфері згідно з державними програмами та законодавством; здійснення управління об'єктами державної власності, віднесеними до сфери його управління [2].

На наше переконання, такі зміни з одного боку мають позитивний зміст, оскільки сфера спорту вперше виведена хоч і не на рівні міністерства, а на рівні агентства на самостійний рівень, що свідчить про посилення ролі спорту в житті суспільства і держави, проте з іншого боку утворення державного агентства спорту, як і інших агентств, які було утворено внаслідок реформи проведеної урядом, може призвести до трансформації міністерства культури, молоді та спорту в інше міністерство, про що постійно точаться дискусії. В такому

випадку «спорт» може взагалі зникнути з назви профільного міністерства, а це означатиме, що спорту буде відведено другорядне місце в державі.

Разом з тим, слід зазначити, що міністерство спорту в чистому вигляді на сьогодні практично не зустрічається в державах. Винятком з цього правила є Бразилія та Російська Федерація, де функціонує самостійне Міністерство спорту (це є першою моделлю здійснення державного управління у сфері спорту).

В свою чергу, в інших державах спорт застосовується в різних конфігураціях – існують практично в кожній країні Європи, в тому числі й тих, що входять до Євросоюзу. Наприклад, в Польщі функціонує Міністерство спорту і туризму, Міністерство освіти, молоді та спорту в Чехії, Міністерство спорту та туризму республіки Білорусь, Міністерство молоді та спорту Франції, Міністерство освіти, культури і спорту Іспанії, Міністерство освіти, культури, спорту, науки технологій в Японії

Тобто, як ми бачимо, в вищезазначених державах спорт як сфера публічного управління існує в рамках конфігурації з іншими галузями, якими як правило виступають туризм, молодь, культура, освіта, наука тощо. До такої моделі управління у сфері спорту належить і Україна.

Разом з тим, в деяких державах взагалі немає згадки в назвах міністерств про спорт. Сфера спорту в Італії регулюється Міністерством культурної спадщини та культурної діяльності і туризму, в Німеччині управління в сфері спорту здійснюється окремим департаментом, в США та Китаї управління в досліджуваній сфері здійснюється урядовими агентствами. Тобто, це третя модель управління у сфері спорту [3].

Таким чином, проаналізувавши особливості державного управління у сфері спорту ми дійшли до висновку, що на сьогодні існує три моделі управління в сфері спорту: 1) існування самостійного Міністерства спорту, яке визначає державну політику у сфері спорту та фізичної культури (Бразилія, Російська Федерація); 2) існування міністерства, в межах якого окреме місце відведено спорту (Польща, Чехія, Франція); 3) управління спортом на рівні агентства. На нашу думку, зважаючи на те, що спорт повинен

залишатися окремим пріоритетним напрямком державної політики в Україні то вважаємо за доцільне функціонування в Україні першої або другої моделі державного управління в сфері спорту. На сьогодні це друга модель, але в подальшій перспективі вбачаємо за доцільне утворення окремого Міністерства спорту (Міністерства спорту та фізичної культури).

### **Список використаних джерел:**

1. Деякі питання діяльності Міністерства культури, молоді та спорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2019 № 885. *Офіційний вісник України* від 15.11.2019. 2019 р., № 88, стор. 88, стаття 2942.
2. Деякі питання діяльності Державного агентства спорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 № 1160. *Офіційний вісник України* від 24.01.2020. 2020 р., № 6, стор. 90, стаття 277.
3. Ткач А. Кто и как управляет спортом в ведущих странах мира. URL: <https://ua.tribuna.com/others/1025438160.html> (дата звернення: 02.03.2020).

**Таможня О.О.**

*аспірант,*

*Університет державної фіскальної служби України*

## **ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВАДЖЕНЬ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОКУРАТУРИ**

Різні аспекти провадження у справах про адміністративні правопорушення розглядали у своїх роботах такі українські вчені, як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, С.С. Гнатюк, І.П. Голосніченко, С.М. Гусаров, Е.Ф. Демський, Є.В. Додін, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, О.І. Остапенко, які внесли значний вклад у розвиток адміністративного процесуального права.

Як визначено у ст. 7 КУпАП, реалізація принципу законності визначається в тому, що ніхто не може бути підданий заходам впливу

у зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше, як на підставах і в порядку встановленому законом [1]. Тому саме провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється суворо з дотриманням даного принципу. Застосування принципу законності здійснюється уповноваженими на те органами, в межах їх компетенції шляхом застосування засобів адміністративного впливу згідно із законодавством. Саме дотримання вимог закону реалізується через призму систематичного контролю з боку вищестоящих органів, прокурорський нагляд та правом на оскарження.

Відповідно до ст. 245 КпАПУ: «завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності» [1].

Вважаємо, що специфікою адміністративних юрисдикційних проваджень прокурора у справах про адміністративні правопорушення (КУпАП) є те, що вони здійснюються у трьох формах:

1) прокурор як суб'єкт, уповноважений на складання протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 185-4, 185-8, 185-11, 188-35 КУпАП) [1];

2) прокурор як учасник судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, в тому числі як обов'язковий учасник судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (в порядку ст. 250 КУпАП) [1];

3) прокурор як суб'єкт, що здійснює нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаний з обмеженням особистої свободи громадян (ст. 287 КУпАП – право на апеляційне оскарження, ст. 263 КУпАП – повідомлення про адміністративне затримання, ст. 26 ЗУ «Про

прокуратуру», ч. 1 ст. 250 КУпАП, ч. 5 ст. 7 КУпАП – нагляд, ч.ч. 2, 4 ст. 26 ЗУ «Про прокуратуру – періодичність перевірок – регулярно, вказівка, строк виконання – негайно) [1].

Щодо першої форми то, відповідно до положень статті 255 КУпАП прокурор уповноважений складати протоколи про вчинення адміністративних наступних правопорушень:

1) злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до прокурора під час досудового розслідування (стаття 185-4 КУпАП);

2) ухилення від виконання законних вимог прокурора (стаття 185-8 КУпАП);

3) розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (стаття 185-11 КУпАП);

4) невиконання законних вимог Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів щодо надання інформації (стаття 188-35 КУпАП) [1].

Судова практика розгляду справ щодо невиконання законних вимог прокурора в порядку здійснення функції представництва є ще більш негативною.

Більше того, наразі в Україні є лише одна судова справа, яка вирішена позитивно та особу притягнуто до адміністративної відповідальності за невиконання вимоги прокурора, здійсненої в порядку ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» (справа № 363/473/19) [2].

Причинами такої вкрай негативної судової практики є прогалини та суперечливість норм, які регулюють повноваження прокурора з питань представництва інтересів держави в суді.

На нашу думку, вирішення цієї проблеми можливе шляхом удосконалення норм, що регулюють адміністративно-правовий статус прокурора як суб'єкта адміністративних правовідносин, а також законодавчого визначення поняття «законна вимога прокурора» та затвердження їх переліку.

Друга форма проваджень визначає прокурора як учасника судового розгляду справ про адміністративне правопорушення коли він виступає у 2 випадках:

– у разі розгляду справи про адміністративне правопорушення, протокол про вчинення якого складено прокурором самостійно;



– у разі судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, де участь прокурора є обов'язковою.

При цьому, відповідно до ст. 250 КУпАП «прокурор має право, серед іншого, оскаржувати постанову і рішення по скаргі в справі про адміністративне правопорушення [1].

Проте, згідно ч. 5 ст. 7 КУпАП, прокурор наділений під час нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [1].

Таким чином, з одного боку прокурор наділений правом апеляційного оскарження в усіх справах про адміністративні правопорушення, а з іншого та право обмежується повноваженнями прокурора по нагляду за додержанням вимог законодавства при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Таким чином, прокурор має право апеляційного оскарження рішень у справах про адміністративні правопорушення лише в частині застосування заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Усунення таких розбіжностей може бути вирішене лише у законодавчому порядку.

Така прогалина в законодавстві щодо неможливості оскарження в апеляційному порядку рішень у справах про адміністративні правопорушення органом, що складає протокол про його вчинення (і це не лише стосується права на апеляційне оскарження прокурора, а і інших уповноважених суб'єктів), є неприйнятною та не сприяє зміцненню законності та захисту інтересів держави, прав і свобод громадян, особливо це стосується адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Щодо третьої форми проваджень, то особливістю діяльності прокурора за цим напрямом є прокурорський нагляд, що розглядається як специфічна діяльність державних органів прокуратури, яка здійснюється від імені України та полягає у перевірці точності додержання Конституції України і виконання

законів, які діють на її території. Змістом цієї діяльності є:

1. виявлення фактів порушення Конституції та вимог законів;
2. установлення винних у правопорушеннях;
3. ужиття заходів щодо усунення порушень закону і поновлення порушених прав;
4. притягнення в установленому законом порядку до відповідальності осіб, які порушили закон.

Отже, прокурорський нагляд – це специфічний вид державної діяльності, яку, крім прокуратури, не можуть здійснювати інші державні органи, організації, установи або посадові особи. Його особливістю є те, що це перевірка точності додержання вимог Конституції України, законів, відповідності інших правових актів, здійснення заходів щодо усунення виявлених правопорушень за допомогою засобів, які законом надано виключно прокуратурі.

Тому в практичній діяльності у таких випадках, прокурор надає усну вказівку, на виконання якої особу, яка незаконно утримувалась, звільняють, однак того ж дня прокурор терміново готує письмову вказівку про звільнення особи та проведення службового розслідування з цих питань.

Проте, у разі відмови у виконанні усної вказівки прокурора посадовою особою, якій адресовано вказівку, виникає ряд питань: як зафіксувати надання усної вказівки, як зафіксувати її невиконання, яка відповідальність настає за її невиконання, а головне, особа яка незаконно утримується у відповідній установі буде незаконно утримуватися доти, доки прокурор не підготує письмової вказівки.

Крім того, як зазначалося вище, адміністративна відповідальність за невиконання вказівки прокурора КУпАП не передбачає, а норма, що передбачає адміністративну відповідальність за таке правопорушення сформульована як «невиконання законних вимог прокурора», що тягне за собою наслідки уникнення від відповідальності правопорушників та негативну судову практику з цих питань.

Вважаємо, що правове регулювання вказаних питань потребує змін, зокрема, необхідно передбачити адміністративну відповідальність за невиконання вказівки прокурора як усної та письмової, а також врегулювати питання фіксації усних вказівок прокурора про негайне звільнення особи, у разі її незаконного

затримання (утримання), наприклад у відповідних журналах обліку затриманих осіб тощо.

### **Список використаних джерел:**

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України від 12.04.1984 р. URL: [www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 12.01.2019).
2. Про прокуратуру: Закон України від 03.12.2014 р. URL: [www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 12.01.2019).

**Хмель Ю.О.**

*студентка,*

*Академія адвокатури України*

## **ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Відомо, що у творенні якісної демократичної та правової держави одну з ключових ролей відіграє громадянське суспільство. Дане поняття отримало доктринальне розуміння у наукових працях багатьох вітчизняних та іноземних вчених. Зокрема, В.П. Степаненко у своїй праці «Громадянське суспільство: дискурси і практики» досить широко та всебічно дослідив питання саме історичного розвитку значення та тлумачення поняття «громадянське суспільство». Він вважає, що «громадянське (цивільне) суспільство – багатозначне і багатоскладове поняття. У сучасних умовах ми говоримо про розвинене громадянське суспільство там і тоді, де і коли люди здатні об'єднуватись для результативного захисту своїх прав і в солідарному обстоюванні своїх інтересів, коли громадяни цінують свої свободи та захищають справедливість, сприймають свою рівність перед законом і є відповідальними за себе, свої родини і країну, коли добровільні неурядові організації є ефективними у допомозі знедоленим та хворим і захисті довкілля, коли медіа вільно

критикують уряди й уряди дослухаються до цієї критики, коли в країні є наявними і ефективно функціонують реальні механізми контролю виборців за владою, коли громадяни поважають один одного, толерантно сприймають іншість та соціокультурні відмінності і разом протистоять проявам ксенофобії, дискримінації та насильства» [1, с. 15].

До прикладу Дж.С. Александер у науковій роботі «Парадокси громадянського суспільства» говорить: «я схильний розуміти громадянське суспільство, як фундамент, який робить можливим визначення соціальної солідарності за допомогою універсалістських термінів. Ця «МИ – сутність» національної спільноти в найбільш глибокому сенсі означає відчуття єднання з «кожним членом» спільноти, яке виходить за межі особистих обов'язків, відданості груповим та сектантським інтересам. Лише в такому розумінні солідарність, як запорака ідентичності, здатна об'єднувати людей, роз'єднаних релігією, класовими або расовими ознаками. Більше того, тільки такого роду єднання і уніфікація дає індивідам можливість в такому єднанні відчутти себе відповідальними за свої «природні» права» [2, с. 29–30].

На мою думку, громадські об'єднання є важливим інструментом у побудові стійкого та сильного громадянського суспільства. Варто зазначити, що на даний час в нашій державі спостерігається активне збільшення чисельності громадських об'єднань, зокрема громадських організацій, що посилюється в умовах європейської інтеграції України.

Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» (далі за текстом – Закон України), громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів, та, згідно з п. 3 ст. 1 Закону України громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи [3].

Згідно з даними, опублікованими Державною службою статистики в Україні у статистичному щорічнику України за 2017

рік, в період з 2011 по 2017 роки кількість громадських організацій зросла з 55 113 до 75 988 [4, с. 246].

Не малу роль у подібних змінах в Україні відіграли події 2013–2014 років, коли громадяни піднялись на боротьбу проти свавілля тогочасної влади та вийшли на протести, що в результаті ввійшли в історію як «Революція гідності» (далі за текстом – Євромайдан). Саме період після Євромайдану можна назвати новою фазою становлення громадянського суспільства в нашій державі. Проте варто зазначити, що процес формування громадянського суспільства в незалежній Україні мав цікаву історію у 2004 році, коли бажання однієї політичної сили узурпувати владу, а іншої – стати на чолі держави заради втілення своїх амбіцій, призвело до того, що українці почали гуртуватися та виходити на акції протестів заради єдиної ідеї, що в результаті отримало назву «Помаранчева революція» 2004 року (далі за текстом – Майдан).

Я хочу провести паралель між цими двома подіями в історії незалежної української держави та зазначити, що за своєю природою Майдан 2004 року відрізняється від Євромайдану 2013–2014 років тим, що перший був спробою однієї політичної сили, шляхом фактичного використання простих громадян у своїх інтересах, скинути іншу владу та зайняти її місце, що не призвело до трагічних наслідків для цих самих громадян, натомість призвело до неочікуваного для самих політиків сценарію, коли люди почали гуртуватись та позиціонувати себе як нація українців. Натомість друга подія призвела до реального становлення громадянського суспільства в Україні та формування у свідомості багатьох українців відчуття своєї ідентичності.

Насправді, як показує не лише вітчизняний, але й багатовіковий іноземний досвід, позитивні перетворення неможливі без подій негативного забарвлення. Узявши досвід Франції та згадавши події Французької революції 1789–1804 років [5], ми можемо зробити висновок, що саме подібні складні для держави та народу ситуації змушують людей згуртуватись та згадати, хто вони є за своєю національністю та ідентичністю. Поглянувши на сучасний рівень розвитку Франції, також розуміємо, що зміни не відбуваються легко та швидко, натомість на це потрібно багато часу, років та навіть

століть. Звісно, можна сказати, що не доцільно порівнювати реалії незалежної України XXI сторіччя та епохальну сторінку Франції XVIII сторіччя, мовляв, різні часи та й ментальність у французів та українців різняться, проте я гадаю, що головною подібністю є саме та ідея «свободи, рівності та братерства» [6], яка згуртовує людей та пробуджує у них любов до своєї держави та до самих себе, що призводить до розвитку та становлення громадянського суспільства як «третього сектору» [7, с. 79].

Варто звернути увагу, що на певному історичному етапі незалежної України, крім доктринального закріплення, питання громадянського суспільства та ролі в ньому саме громадських об'єднань, висвітлювалось також на законодавчому рівні. Про це, зокрема, свідчить створення «Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства» схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1035-р [8] (далі за текстом – Концепція), що втратила чинність на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 червня 2012 р. № 389-р.

Тобто, певний час держава на законодавчому рівні підтримувала та всіляко сприяла розвитку громадянського суспільства в Україні на законодавчому рівні. Багато дискусій можна вести з цього приводу, але, на мою думку, дана програма була призупинена у зв'язку з тим, що політичні сили побачили певну «загрозу» у розвитку громадянського суспільства та вирішили себе «убезпечити». Проте, як ми змогли помітити з історичних подій незалежної України, подібними діями важко зупинити народ, якого ведуть вперед особистісні цінності та любов до своєї держави.

Отже, проаналізувавши окремі історичні події незалежної України, можна сформулювати наступні висновки:

- зародження та розвиток громадянського суспільства в нашій державі ототожнюється з негативними історичними подіями, які стали першопричиною позитивних змін в державі;
- статистика показала, що дані зміни посприяли збільшенню громадських об'єднань, які є одними з основних інститутів громадянського суспільства та формують так званий «третій сектор» влади;

– цінності та національна ідея, якими керуються вільні громадяни, є сильнішими та важливішими критеріями демократичного розвитку держави, які призводять до істинно позитивних змін, а ніж дії владних та політичних сил, які, у реаліях нашої держави, перед усім, керуються власними інтересами та цілями.

### Список використаних джерел:

1. Степаненко В.П. Громадянське суспільство: дискурси і практики // Віктор Степаненко. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2015. – 420 с. – Режим доступу: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/stepanenko.pdf>
2. Александер Дж. С. Парадокси громадянського суспільства / Дж. С. Александер // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – № 1. – С. 29–30. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/89425/03-Aleksander.pdf?sequence=1>
3. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI у редакції від 13 лютого 2020 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#top>
4. Статистичний щорічник України за 2017 рік./Державна служба статистики України. – 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat\\_u/2018/zb/11/zb\\_seu2017\\_u.pdf](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_seu2017_u.pdf)
5. Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2013. – 688 с.: іл. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.history.org.ua/?termin=Frantsuzka\\_revoliutsiia\\_1789](http://www.history.org.ua/?termin=Frantsuzka_revoliutsiia_1789)
6. Official site of Ministry for Europe and Foreign Affairs of France. – [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/coming-to-france/france-facts/symbols-of-the-republic/article/liberty-equality-fraternity>
7. Громадські організації, як «третій сектор» економіки / Газуда Л.М., Слюсаренко В.Є. // Науковий вісник Ужгородського університету 2011. – Серія Економіка. – № 2(32). – С. 79. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/5217>.
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1035-р Київ «Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-%D1%80>

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО,  
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО,  
КРИМІНОЛОГІЯ**

**Бекеров М.Р.**

*курсант,*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

**ПРОБЛЕМА ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ  
СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ НА ПРАКТИЦІ**

Поняття суб'єктивної сторони злочину в кримінальному праві визначають так, що це, психічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння та його наслідків, що характеризуються конкретною формою вини, мотивом і метою злочину. Утворюючи психологічний зміст суспільно небезпечного діяння, можна сказати що, ця сторона злочину є його внутрішньою (по відношенню до зовнішньої об'єктивної сторони злочину) стороною, яка є невід'ємною від суб'єкта. Проблема суб'єктивної сторони злочинів і досліджуваного складу злочину, зазвичай, відносять до числа найменш вивчених. Це робить дану проблематику доволі актуальною, особливою в період сучасної боротьби зі злочинністю. Як приклад, можна взяти злочин проти навколишнього природного середовища, що зокрема, передбачено ст. 253 Кримінального Кодексу України. Виходить так, що багато питань, що стосується суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 253, вимагають ретельного розгляду деяких загальної проблематики. Без їх розгляду в подальшому дослідження можуть мати певні труднощі і дискусійні моменти. Проте, це може бути упущенням, лише до того часу, поки людина через призму свідомості (психологічну ознаку) не зрозуміє, як вона своїми шкідливими діями загрожує відносинам, що забезпечують умови (стосунки) охорони навколишнього природного середовища способами нормативно узгодженого проектування чи експлуатації споруд без належної



системи захисту навколишнього природного середовища. Вона буде нести відповідальність за ст. 253 Кримінального Кодексу. Оскільки злочинна поведінка людини являє собою органічну єдність зовнішньої (фізичної) та внутрішньої (психологічної) сторони, злочин, як правило, характеризують з допомогою деяких ознак, що відносяться як до зовнішньої, так і до внутрішньої сторони діяння. Усі ці ознаки, в тому числі й ознаки що відносяться до суб'єктивної сторони, мають бути вичерпно досліджені. При чому, у випадку застосування кримінально-правової норми зі статті 253, юридична характеристика указаної кримінально-правової норми повинна повністю співпадати з її описанням в законодавстві [1].

В практичній діяльності доволі часто зустрічаються випадки засудження осіб за діяння без вини. А також зустрічаються призначення покарання, що не відповідає ступеню вини особи. Такі помилки можуть припускати органи досудового слідства та суди через різні впливаючі чинники, наприклад:

- більш складний процес установлення і доказування ознак суб'єктивної сторони ніж об'єктивної;
- відсутність, в переважній більшості, повного законодавчого описання юридичної характеристики конкретного злочинного діяння (як приклад стаття 253 КК);
- недооцінка значення суб'єктивних ознак та їх поверхневе дослідження;
- а ще, вільне тлумачення деяких інститутів кримінального права. Як приклад: суб'єктивної сторони, вини, мотиву та мети (які не співпадають з їх законодавчим описанням) вчинених суб'єктом злочину діяння [3 с. 144].

В кримінальному праві, суб'єктивна сторона складу злочину і, зокрема, злочину, передбаченого частиною 1 статті 253 Кримінального Кодексу, визначають, як психічне ставлення особи до вчиненого нею діяння з певною формою вини, мотивом та метою. Таким чином, однією і тією ж формулою психічного ставлення позначається як ціле, так й частина (суб'єктивна сторона й вина). Це, частіш за все, приводить до стирання межі між ними та іншими далекоглядними цілями. А також, пов'язано з питанням про зміст суб'єктивної сторони злочину, а точніше про її співвідношення з виною [2].

Інколи, суб'єктивну сторону, визначають інакше, як психічне та емоційне ставлення особи до вчинюваного ним суспільного небезпечного діяння та до наслідків що настають, яке характеризується виною, мотивом та метою суспільно-небезпечного діяння. Проте, й дане визначення не повністю обґрунтоване, бо психічне ставлення правопорушника зазвичай являє собою вину в формі умислу і необережності, а вся суб'єктивна сторона включає в себе не тільки названі, але й інші компоненти, наприклад, емоції, які проявляються під час вчинення свого протиправного діяння.

Оскільки, вищезазначені питання залежать від вирішення питань про співвідношення суб'єктивної сторони та вини, потрібно розглянути ці загальнотеоретичні питання. З цієї проблеми питання можна висловити три основні судження: 1) вина представляє собою психічне відношення суб'єкта до вчинюваного суспільно-небезпечного діяння, внутрішню, суб'єктивну сторону злочину, а також його наслідки, що виражені в злочині. Іншими можна сказати що, інтелектуально-вольова діяльність людини безпосередньо зв'язана з мотивацією та емоційною діяльністю особи. Також, слід зазначити, що точка зору, яка обґрунтовує тезис про те, що суб'єктивна сторона не вичерпується виною, а включає в себе поряд з виною й мотив з метою злочину [2, с. 20]. Ця точка зору заснована на змішанні суб'єктивної сторони (вини) та ознаках складу злочину, що характеризують цю суб'єктивну сторону (такі як умисел, необережність, мотив, мету, афект, завідомість тощо), а також на змішанні понять змісту та форми вини. На рахунок цього слід зазначити:

1) що ця позиція не переконлива в теоретичному відношенні та також несприятлива – в практичному;

2) що утотоження вини та суб'єктивної сторони не відповідає законодавчій характеристиці вини (закон повинен розглядати вину як родові поняття умислу, необережності та інші психологічні моменти). Законодавець до змісту вини (умислу та необережності) відносить лише свідомість та волю;

3) в інакшому трактуванні, вина не конкретизована. Тобто, з позиції юридичної характеристики і включення до вини мотиву,

мети, емоцій, завідомості та інших психологічних ознак, коло яких чітко не визначено, позбавляє ці ознаки самостійності;

4) ця концепція страждає логічною непослідовністю, бо оскільки, характеризуючи вину, потрібно ставити мотив з метою на один рівень разом з умислом та необережністю. Але проводячи аналіз, мотив з метою потрібно ставити в один ряд не з умислом й необережністю, а зі свідомістю та волею (тобто, що це елемент самого умислу);

5) вона суперечить положенням філософії, бо автор стверджує, що форма вини визначається лише свідомістю і волею, а інші психологічні елементи за його ствердженням на форму вини не впливають, хоча і входять до змісту вини. Отже, ототожненням суб'єктивної сторони разом з виною є необґрунтованим [3].

У вітчизняній науці кримінального права переважає думка, що психологічний зміст суб'єктивної сторони злочину розкривається з допомогою таких юридичних ознак, як вина, мотив і мета, що характеризують різні форми психологічної активності людини. Ці ознаки зв'язані між собою, але є самостійними психологічними явищами, й вони не підміняють одна одну, не переходять одна в іншу та мають різне значення. Проте, все ж таки слід погодитися з думкою про те що, до суб'єктивної сторони злочину необхідно віднести і таку психологічну ознаку як емоції, адже вони знайшли законодавче закріплення в Кримінальному кодексі [4].

Не вдаючись в подальшу дискусію з приводу визначення суб'єктивної сторони та вини, я вважаю, що потрібно взяти все істотне з цих визначень і використати в дослідженні суб'єктивної сторони злочину. Вина це обов'язкова ознака досліджуваного злочину. За її відсутності, відсутній і склад злочину, а тому кримінальна відповідальність не може наставати. Даний підхід повністю відповідає нашій кримінально-правовій доктрині, за якою кримінальній відповідальності та покаранню підлягають лише винні особи. Проте, вина не може повністю вичерпувати зміст суб'єктивної сторони складу злочину. Як відомо, вина виражена в психічному ставленні особи до вчиненого суспільно-небезпечного діяння у формі умислу й необережності. Зміст форми вини розкривається в статтях 24 і 25 Кримінального кодексу. Наука кримінального права розглядає

вину особи, що проявляється в злочині, як факт об'єктивної дійсності, яку встановлює слідчий, прокурор або суд [5, с. 194].

В методологічній основі, пізнання психіки особи до вчиненого нею злочину є критерій її з'ясування через аналіз діяльності особи, що вчинила злочин. Ось тому, суб'єктивна сторона злочину, повинна встановлюватись лише через перелік юридично значущих ознак об'єктивної сторони досліджуваного складу злочину. На їх основі проводять поділ злочинів із формальним чи матеріальним складом. Як правило, вони неоднаково відображаються у свідомості винного. Саме тому в доктрині кримінального права значну увагу приділяють з'ясуванню змісту вини в злочинах з формальним складом.

### **Список використаних джерел:**

1. Ю.В. Орлов. Суб'єктивна сторона злочину. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/65525/Ю>
2. Матвійчук В.К. Суб'єктивна сторона складу злочину: [лекція] / В.К. Матвійчук, С.А. Тарарухін. Київ : Українська академія внутрішніх справ, 1994. 36 с.
3. Ткачук А.Л. До питання про витоки вини як правової категорії. *Актуальні проблеми держави та права*. Одес. нац. акад. Одеса, 2000. Вип. 13. С. 144.
4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
5. Шевчук В.В. Суб'єктивна сторона складу злочину за кримінальним правом України / В.В. Шевчук, О.В. Охман // Університетські наукові записки. – 2008. – № 1. – С. 194-197.

**Вартовнік О.М.**

*студентка,*

*Національний юридичний університет  
імені Ярослава Мудрого*

## **КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: СУТНІСТЬ ЯВИЩА, МЕХАНІЗМ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ**

Зловживання владою та повноваження є одними із корупційних ризиків, а проблема корупції стала каталізатором системного реформування державного управління після подій Революції Гідності [1].

Витоки законодавчого регулювання корупційних проявів беруть початок ще з положень Конвенції ООН проти корупції, де задекларовано обов'язок кожної держави-учасниці «запроваджувати заходи й системи, які зобов'язують державних посадових осіб надавати відповідним органам декларації про позаслужбову діяльність, заняття, інвестиції, активи та про суттєві дарунки або прибутки, у зв'язку з якими може виникнути конфлікт інтересів стосовно їхніх функцій як державних посадових осіб» [2].

Питаннями дослідження виникнення та врегулювання конфліктів інтересів в публічному та приватному секторі займалися такі дослідники, як Т. Василевська, К. Бугайчук, О. Климович, Д. Ковриженко, М. Рудакевич, С. Тертишна, О. Токар-Остапенко, Ю. Якименко, Н. Янюк, Ден Барнс, Модест Купоїнські, Сюзанна Сімонян, Томас Іверсон, Сабіна Дюссекеева, Ладан Черенгар, Ларк Гір, Максат Кобонбаєв, Таммар Бергер, Олександр Габершон, і К'яра Стітцер, Клаудіа Оріло та інші.

Між сектором державного управління, з одного боку, та приватним і некомерційним секторами, з іншого, виникли нові форми відносин. Внаслідок цієї тенденції з'являються нові форми конфлікту інтересів, тому занепокоєність суспільства, яка дедалі зростає, примушує уряди вживати заходів для збереження доброчесності офіційного механізму прийняття рішень.

Хоча, на нашу думку, конфлікт інтересів не можна ототожнювати з корупцією *ipso facto* (в силу власне факту), зростає розуміння того,

що неадекватне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та державними обов'язками службових осіб стає джерелом корупції [3].

Заслугове на увагу позиція, яку висловив Б. Витвицький у своїй статті «Корупція, верховенства права та Україна», де автор зазначає, що конфлікт інтересів – це ситуація, коли публічний службовець приймає рішення щодо взяття громадян на роботу, закупівлі товарів чи послуг для державного органу, виносить судові чи міністерське рішення під впливом фінансових, сімейних або партійно-політичних інтересів окремого публічного службовця, який виносить таке рішення [4].

Найбільш всеохопно конфлікт інтересів розглядається в Законі України «Про запобігання корупції». Однією з переваг Закону є розрізнення між реальним та потенційним конфліктами інтересів. Згідно з Законом, потенційний конфлікт інтересів – це наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень. Реальним конфліктом інтересів є суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень [5].

У Настановах ОЕСР конфлікт інтересів визначається як «конфлікт між публічно-правовими обов'язками та приватними інтересами посадової особи, у якому вона має свої особисті інтереси, що може негативно вплинути на виконання покладених на нього обов'язків та функцій» [6].

Настанови пропонують практичні інструменти допомоги для державних інституцій щодо підтримання доброчесності при прийнятті рішень на державному рівні. Загалом цього можна досягти шляхом: – переконання в тому, що органи державної влади мають відповідні стандарти політики зі сприяння доброчесності та реалізують їх на практиці; – установлення ефективних процесів виявлення ризику та врегулювання конфлікту інтересів у щоденній

роботі, а також відповідних механізмів підзвітності та управлінських підходів, що включає санкції не лише для гарантування того, що посадовці несуть персональну відповідальність за дотримання як букви, так і духу таких стандартів, а й для заохочення службовців, діяльність яких засвідчує постійну відповідність таким стандартам.

Конфлікт інтересів, тобто суперечність між приватними та службовими інтересами як в державному, так і приватному секторах, непокоять громадськість в багатьох країнах світу. Ситуації, які спричиняють конфлікти інтересів, вже давно є окремим об'єктом антикорупційної політики в секторі державного управління.

Наприклад, в Австралії, Німеччині та Норвегії не існує законодавчого визначення конфлікту інтересів як такого. З одного боку, це додає певної визначеності щодо ситуацій, які можна описати як конфлікт інтересів. Однак, з іншого боку, це також накладає певні обмеження з огляду на той факт, що конфлікт інтересів не є однозначним явищем [5].

Незважаючи на ці загальні тенденції, держави-члени ЄС, Канада та США відрізняються політикою транспарентності, повноваженнями різних етичних комісій та комітетів, навчанням (обов'язкове або необов'язкове) та вимогами оприлюднення (наприклад, декларація особистого доходу, декларація сімейного доходу, декларація особистих та сімейних активів, інтересів тощо), контролем подарунків та інших видів переваг, привілеїв, особистих та сімейних обмежень щодо власності та вимог розкриття інформації.

Отже, до головних інструментів запобігання та уникнення конфлікту інтересів, які використовують закордоном, належать: обмеження зайнятості; декларація особистого доходу; декларація сімейного доходу; декларація особистих активів; декларація сімейних активів; декларація подарунків; безпека та контроль доступу до внутрішньої інформації; декларація приватних інтересів, що відносяться до управління контрактами; декларація приватних інтересів, що відносяться до прийняття рішень; декларація приватних інтересів, що відносяться до участі у наглядовій раді; публічне розкриття декларацій доходів та активів; обмеження і контроль бізнесу або діяльності неурядових неприбуткових організацій; обмеження та контроль подарунків, інших форм переваг; обмеження

і контроль зовнішніх призначень; відмова посадових осіб від службового обов'язку, коли участь у зустрічі або прийняття конкретного рішення ставлять їх у становище конфлікту; особисті та сімейні обмеження на права власності в приватних компаніях; розкриття або продаж інтересів бізнес-партнерів за рахунок інвестицій або встановленням довіри чи сліпого договору управління.

Отже, виділяють такі типи регулювання конфлікту інтересів:

- заборони на діяльність;
- декларації про інтереси;
- виключення з процесів прийняття рішень.

Згідно з міжнародним досвідом регулювання конфлікту інтересів здійснюється відповідно у виді трьох режимів: жорсткий підхід, середній підхід і м'який підхід [7].

Отже, в Україні конфлікт інтересів є достатньо розробленою темою на рівні законодавства, а система електронного декларування є новацією на рівні найбільш розвинених країнах світу. Однак недостатність санкцій, а також відсутність комплексного підходу до управління конфліктами інтересу є причинами зловживання депутатами своїми приватними інтересами.

### Список використаних джерел:

1. Джумагельдієва Г.Д., Орленко Я.Ю., Сергієнко І.Г. Механізм врегулювання конфлікту інтересів в системі державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. URL: <http://www.dy.pauka.com.ua/?op=1&z=1386> (дата звернення: 17.03.2020). doi: 10.32702/2307-2156-2019.2.3
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції // Закон України від 18.10.2006 № 252-V // Голос України. – 2006.
3. Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, затверджені рішенням НАЗК від 14 липня 2016 року № 2. URL: <https://old.uinp.gov.ua/methodicmaterial/metodichni-rekomendatsii-z-pitan-zapobigannya-ta-vregulyuvannya-konfliktu-interesiv>
4. Витвицький Б. Корупція, верховенство права та Україна. Огляд важливих аспектів системи запобігання та протидії корупції / Б. Витвицький. – Вашингтон, округ Колумбія та Детройт, штат Мічиган. – 27 лют. – 3 берез. 2012 р.



5. Аналітичне дослідження «Пропозиції до політики щодо конфлікту інтересів народних депутатів України» Я. Юрчишин, У. Полтавець. URL: [https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Propozicii\\_Politiki\\_deklaruvannya\\_Konfliktu-1.pdf](https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Propozicii_Politiki_deklaruvannya_Konfliktu-1.pdf)

6. Настанови Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо врегулювання конфлікту інтересів на державній службі. URL: <http://www.guds.gov.ua/document/82561/brief5.pdf;jsessionid=488EFB2778F4B399>

7. Dr. Londa Esadze. Guidelines for Prevention of Conflict of Interest. – 2013. – Serbia

**Гурєєв А.В.**

*курсант,*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## **ПРИНЦИП ВИНИ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ**

Кожна галузь права, включаючи кримінальне право, будується на основі системи правових принципів, основних принципів, що пронизують всю систему норм цієї галузі права та визначають зміст її найважливіших інститутів і норм [6].

Принцип відповідальності лише за вину (принцип вини) є одним з найважливіших принципів кримінального права. Принцип вини визначає як особливості предмета регулювання кримінального права, визнаючи необхідну особливість юридичного факту, що породжує кримінально-правові відносини (вину особи), а також спосіб регулювання кримінального права, встановлення того, що провина особи у вчиненні злочину є необхідною умовою його кримінальної відповідальності. Значення принципу вини полягає в тому, що він є одним із засобів забезпечення демократії, права та гуманізму в кримінальному праві, у сфері кримінальної відповідальності.

Принципи вини в кримінальному праві:

а) особа, яка виявилася невидимою, виявила злочин і не може бути покарана і не буде законно досягнута та встановлена довіреною особою продукцією;

б) з різними, особистими, винними у кримінальних злочинах, що підлягають злочинній діяльності, і він може бути звільнений від того, хто повинен бути в його розпорядженні;

в) будь-яка об'єктивна обставина злочину може впливати на відповідальність суб'єкта – як ознака злочину чи обтяжуючих обставин – лише в тому випадку, якщо вони були охоплені умислом або необережністю винного;

г) розмір кримінальної відповідальності визначається, серед іншого, що супроводжувало вчинення злочину [6, с. 59].

У кримінальному праві посилення та розвиток принципу вини виражається в наступному:

1) при скасуванні певних норм кримінального права, які становили відхід від принципу вини;

2) у законодавчому визначенні цього принципу;

3) у не передбаченні інституту аналогії, що розширював можливості суддівського огляду у визнанні осіб винуватими в здійсненні злочинів;

4) в уточненні законодавчих визначень поняття вини, умислу та необережності;

5) у встановленні положення про те, що підвищення кримінальної відповідальності за наслідок, що є кваліфікуючою обставиною, може мати місце лише за умови, що цей наслідок охоплювався виною особи;

6) в уточненні ознак суб'єктивної сторони цілої низки складів злочинів;

7) у встановленні диференційованої відповідальності за вчинення злочинів залежно від наявності пом'якшуючих чи обтяжуючих обставин, у перегляді окремих кримінально-правових санкцій [6, с. 59-60].

Принцип вини (винна відповідальність). У міжнародно-правових та конституційних положеннях він формулюється як принцип невинуватості. Так, у ч. 2 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права зазначається, що: «Кожен, обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення, має право вважатись винним до тих пір, поки його не визнають винним згідно із законом». У ч. 2 ст. 6 Європейської конвенції про захист

прав людини і основоположних свобод проголошує: «Кожен, обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим до тих пір, поки його закон не визнає винним».

Принцип провини є універсальним за своєю природою, знаходить своє місце у всіх системах кримінальної юстиції і означає, що людина кримінально відповідальна лише за ті суспільно небезпечні діяння (бездіяльність) та суспільно небезпечні наслідки, за які вона встановлена. Таким чином, кримінальна відповідальність виключається за невинну шкоду. У кількох країнах (Литва, Польща, Словенія, Хорватія тощо) принцип вини, серед інших, безпосередньо закріплений у кримінальному законодавстві. Так, згідно з пунктом 1 статті 46 Кримінального кодексу Німеччини вина є підставою для винесення вироку [10].

Однак у багатьох країнах законодавці не вважають за необхідне включати до кримінальних кодексів принцип вини як галузевий принцип, виходячи з того, що вони вважають це конституційним.

Таким чином, можна сказати таке: вина є найважливішим та обов'язковим принципом в кримінальному праві та законодавстві, оскільки має великий вплив на особу. Принцип вини є одним із методів забезпечення законності в кримінальному праві, у сфері застосування кримінальної відповідальності. Звідси, принцип вини є підставою кримінальної відповідальності (ст. 2 КК).

### **Список використаних джерел:**

1. Пушкар О.А. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&2\\_S21P03=FILE=&2\\_S21STR=nvuzhpr\\_2016\\_36\(2\)\\_25](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=nvuzhpr_2016_36(2)_25) (дата звернення: 23.03.2020).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 23.03.2020).
3. Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. К., 2000. URL: [http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13445/1/Zbirnik\\_Postanov\\_2010.pdf](http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13445/1/Zbirnik_Postanov_2010.pdf) (дата звернення: 23.03.2020).

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За редакцією М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ, 2001. URL: [https://dakor.kiev.ua/wp-content/uploads/%D0%9D%D0%9F%D0%9A-%D0%9A%D0%9A\\_%D0%A5%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA\\_11\\_sayt.pdf](https://dakor.kiev.ua/wp-content/uploads/%D0%9D%D0%9F%D0%9A-%D0%9A%D0%9A_%D0%A5%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8E%D0%BA_11_sayt.pdf) (дата звернення: 25.03.2020).

5. Кримінальне право України. Загальна частина / За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. URL: [http://library.nlu.edu.ua/POLN\\_TEXT/KNIGI-2010/UgolovPravoOsob.pdf](http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2010/UgolovPravoOsob.pdf) (дата звернення: 26.03.2020).

6. Вереша Р.В. Принцип вини у Кримінальному праві. 2015. С. 59-60. URL: [vaau\\_2015\\_12\\_3\\_9.pdf](http://vaau_2015_12_3_9.pdf) (дата звернення: 24.03.2020).

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-ге вид., переробл. і допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. URL: <https://dakor.kiev.ua/wp-content/uploads/naukovo-praktychnyj-komentar-kryminalnoho-kodeksu-ukrainy.pdf> (дата звернення: 24.03.2020).

8. Ємельянов В.П. Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посібник. Харків : Право, 2018. URL: [http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1171/Kryminalne%20pravo%20Ukrainy\\_Zahalna%20chastyna\\_Osnovni%20pytannia%20vchennia%20pro%20zlochyn\\_nauk-prakt%20posib\\_Yemelianov%20V%20P\\_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1171/Kryminalne%20pravo%20Ukrainy_Zahalna%20chastyna_Osnovni%20pytannia%20vchennia%20pro%20zlochyn_nauk-prakt%20posib_Yemelianov%20V%20P_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (дата звернення: 26.03.2020).

9. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-е вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2015.

10. Збірник тез Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 24 травня 2019 року). URL: [http://univer.km.ua/doc/ZBIRNIK\\_TEZ\\_KhUUP.pdf](http://univer.km.ua/doc/ZBIRNIK_TEZ_KhUUP.pdf) (дата звернення: 25.03.2020).

11. Практикум з кримінального права України (Загальна частина): Навчальний посібник / за заг. ред. д.ю.н., доц. В.В. Шаблістого. Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ; 2017. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1338/1/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC.pdf> (дата звернення: 23.03.2020).

**Парфьонова А.О.**

*курсант,*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## **ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК**

Одним із основних завдань держави є забезпечення функціонування та розвитку інституту сім'ї та відносин, що складаються між її суб'єктами. Для цього в законодавстві України передбачені різноманітні гарантії, однією з яких є звільнення від відбування покарання вагітних жінок.

Вказане питання регулюється статтями 79, 83 Кримінального кодексу України [1], які встановлюють загальні умови та порядок звільнення вагітних жінок від покарання. На підставі аналізу вказаних норм можна виокремити два види звільнення – з встановленням випробування та безумовне, тобто таке, що не містить обов'язкової умови встановлення іспитового строку. Обидва види мають як спільні, так і відмінні риси. Розглянемо особливості кожного з них з виділенням проблем, що можуть виникати на практиці.

Перш за все необхідно визначити, на якій саме стадії застосовується конкретна норма. Виходячи із їх змісту, звільнення від відбування покарання з випробуванням застосовується до вагітних жінок з моменту набуття чинності вироком, тоді як звільнення без умови випробування може бути застосовано вже під час реального відбування покарання. Це пояснюється тим, що у першому випадку випробування стає своєрідною передумовою, що наперед надається державою для виправлення жінки, а надалі – і її звільнення. За умови позитивного проходження цього іспитового строку жінка не опиняється в умовах ізоляції та фактично покарання не відбуває. В іншому ж випадку, жінка вже відбуває покарання, а тому немає необхідності надавати будь-який строк для її виправлення. В той же час, стаття 79 Кримінального кодексу України не обмежується застосуванням лише у період з моменту набуття

чинності вироку до моменту фактичного відбування покарання. До такого розуміння даної норми можемо прийти, виходячи з наступного положення статті: «Після закінчення іспитового строку суд ... направляє для відбування покарання, призначеного вироком» (а не «для подальшого відбування покарання»). Однак в будь-якому разі, такі неточності в законодавстві відіграють негативного значення для єдиного розуміння та застосування вказаних норм на практиці.

Наступним елементом, що визначається кримінальним законодавством, є перелік злочинів, від покарання за які вагітні жінки можуть бути звільнені. Так, законом передбачено, що можуть бути звільнені вагітні жінки, яким призначено покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі, окрім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за тяжкі і особливо тяжкі злочини. З цього приводу виникають деякі спірні питання. По-перше, окрім зазначеного вище, не може бути звільнення з випробуванням від покарання за корупційний злочин. Однак цього винятку не передбачено у випадку звільнення згідно статті 83 Кримінального кодексу України, що видається не зовсім логічним. Вважаємо, що визнання даної заборони при призначенні покарання повинно визнаватися і на стадії його відбування і навпаки. Інакше, може спостерігатись ситуація, коли після винесення і набуття чинності вироку вагітну жінку неможливо звільнити, однак після її ізоляції така можливість з'являється. Така ситуація змушує витратити зайву кількість ресурсів і часу.

По-друге, в законі передбачений виключний перелік покарань, від відбування за які може бути звільнена вагітна жінка – обмеження або позбавлення волі. Однак відповідно до частини 3 статті 61 Кримінального кодексу України такий вид покарання як обмеження волі не застосовується до вагітних жінок. Тобто, знову спостерігаються колізії між нормами, що регулюють однакові відносини. Вирішення цієї проблеми вбачаємо у внесенні змін та приведення норм у відповідність одна одній. Так, можливо передбачити в стаття 61 Кримінального кодексу України певні винятки, або вилучити зі статей 79, 83 Кримінального кодексу України можливість звільнення за відбуття покарання у вигляді обмеження волі.

Ще одним проблемним моментом, що підлягає окремого розгляду, є прив'язка законодавця до моменту початку вагітності. Так, відповідно до статті 83 Кримінального кодексу України, звільненою може бути жінка, яка стала вагітною під час відбування покарання. Така позиція здається невинуватою, адже може, наприклад, виникати ситуація, коли під час призначення покарання жінка вже є вагітною, однак на той момент вона не була звільнена від відбування покарання. В такому разі, при відбуванні покарання жінка втрачає можливість бути звільненою, що є нелогічним і суперечить визнаним гарантіям та принципам. Окрім того, в процесі відбування покарання вагітною жінкою може бути змінено одне покарання на інше на підставі певних обставин. В такому разі також виникає питання, чи можливо застосувати вказану норму до такої жінки, чи вона також вважається такою, що стала вагітною до початку відбування покарання. Вважаємо, що з приводу цього коментовані норми також повинні бути переглянуті на повноту і точність регулювання.

Окрім зазначеного, також варто звернути увагу на умови, які висуває законодавець для звільнення вагітної жінки від відбування покарання. Так, відповідно до частини 2 статті 83 Кримінального кодексу України існує дві альтернативні умови: надання згоди на спільне проживання сім'єю або родичами засудженої або можливість засудженої самостійно забезпечити належні умови для виховання дитини. Вказані умови є дуже суперечливі і на практиці викликають неоднозначне застосування. Щодо першої умови, то тут слід зазначити, що законодавець, як бачимо, надає можливість надати згоду будь-якому родичу, який міг раніше не проживати і навіть не спілкуватись із засудженою. Це може слугувати підставами для маніпулювання з боку засудженої. Більше того, окрім згоди на спільне проживання ніяких інших умов не висувається, в тому числі і щодо забезпечення умов для виховання і догляду за дитиною.

Щодо можливості засудженої самостійно забезпечити належні умови для виховання дитини, то дане питання є дуже складним при його розгляді на практиці, адже не зрозуміло яким чином має бути досліджена така можливість. Наприклад, чи можливо звільнити особу у випадку, коли засуджена не має постійних доходів, однак при

цьому в неї є квартира, на утримання якої, знову ж таки, необхідні кошти? Або якщо засуджена має матеріальну можливість забезпечити дитину, але при цьому зловживає алкоголем або грає в азартні ігри? В будь-якому разі, кожен окрему ситуацію має дослідити суд і прийняти відповідне рішення, яке є його правом, а не обов'язком, як було визначено Постановою Верховного Суду України № 640/8138/16-к від 24.10.2018 [3].

Не зважаючи на певні колізії і неточності у врегулюванні питання звільнення від відбування покарання вагітних жінок, а також проблем, що виникають на практиці, вказаний інститут відіграє велике значення. Як визначає В.О. Меркулова, єдиною метою існування інститутів звільнення від відповідальності даної категорії жінок є надання їм можливості реально не відбувати повністю або частково покарання у разі належного виконання спеціальних функцій матері та покладених суспільством обов'язків і, як наслідок, довести своє виправлення [2]. Тому важливим завданням держави є проведення ґрунтовного аналізу вказаного питання та здійснення заходів щодо приведення норм кримінального законодавства з цього питання не тільки у відповідність один одному, але й до сучасних вимог практики.

### Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n227> (дата звернення: 10.03.2020).
2. Меркулова В.О. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають малолітніх дітей: окремі аспекти вдосконалення чинного кримінального законодавства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 24–30.
3. Постанова Верховного Суду України від 24.10.2018 № 640/8138/16-к. URL: [https://zib.com.ua/ua/135993-vs\\_zrobiv\\_visnovok\\_schodo\\_vidbuvannya\\_priznachenogo\\_pokarann.html](https://zib.com.ua/ua/135993-vs_zrobiv_visnovok_schodo_vidbuvannya_priznachenogo_pokarann.html) (дата звернення: 10.03.2020).



**Чиквашвілі Д.О.**

*курсант,*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

## **ДІЯЛЬНІСТЬ ЗЛОЧИННИХ БАНД ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

Глобалізаційні процеси мають свій вплив на трансформаційні перетворення усталеного суспільного життя у різноманітних сферах: економічній, політичній, культурній та ін., зокрема, злочинній, що можна спостерігати на прикладі появи новітніх злочинних схем, угруповань, способів вчинення злочинів, встановлення транснаціональних зв'язків для здійснення кримінальних посягань на суспільну безпеку та порядок. Феномен транснаціональної злочинності набуває нових обертів безпосередню роль у якій відіграють злочинні організації та угруповання, а також банди. З аналізу останніх заходів щодо міжнародного співробітництва України та прагнення вдосконалення правоохоронної системи відповідно до європейських стандартів, вбачаємо особливу актуальність в дослідженні діяльності злочинних банд, як одного з видів злочинної організації, її розмежування з іншими видами злочинних організацій та з'ясування впливу такої на розвиток транснаціонально злочинності.

На рівні українського законодавства боротьба із злочинними бандами проявляється у ратифікації міжнародних договорів та зобов'язань: Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців від 04.12.1989 р., Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17.12.1979 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09.12.1999 р., Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден від 16.12.1970 р., Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20.12.1988 р. та ін., найважливішу роль та значення має Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеєю від 15 листопада 2000 року [4, с. 152].

Зі статистичних даних та досвіду практичної діяльності правоохоронних органів стає зрозумілим, що транснаціональна злочинність, як правило існує, за рахунок діяльності злочинних організацій, зокрема, у вигляді банд. Науковцями виділяються такі критерії відмежування: ієрархічна структурованість стійкого злочинного об'єднання осіб, мета утворення – вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, наявність озброєння банд, за О.О. Кваша, В.П. Тихий [2, с. 50].

Щодо наукового підходу до визначення поняття «злочинної банди» існують певні розбіжності, оскільки одне коло вчених вбачають мету їх діяльності у нападі на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, друге – тяжких або особливо тяжких злочинів, а останні – вчинення декількох тяжких або особливо тяжких злочинів. Зокрема, серед них вартує виділити прізвища: І. Блищенк, М. Бассіоуні, Н. Бойстер, П. Біленчук, О. Пашенко, О. Римарук, А. Кузьмін, В. Семке та ін. [5, с. 393]. Як зазначають В.І. Борисов та В.П. Корж, ефективність міжнародного співробітництва у боротьбі з транснаціональною злочинністю вимагає від держав вдосконалення та узгодження матеріального та процесуального законодавства [1, с. 4].

Щодо суб'єктів у боротьбі із діяльністю злочинних банд, Жаровська Г.П. надає наступну дефініцію: такими виступають злочинні організації, що у своїй діяльності здійснюють незаконні операції, які пов'язані пересуванням потоків інформації, грошей, об'єктів матеріального світу, а також інших нематеріальних, з використанням державних кордонів. Допоміжними чинниками у розвитку злочинності стають економічна нестабільність, корупція, насильство і розбіжності у системах кримінального правосуддя різних країн [3, с. 53].

Такі злочинні організації характеризуються високим ступенем організованості, оскільки перед учасниками угруповань стоять окремі задачі для реалізації своїх злочинних намірів, а також тісний зв'язок із злочинними групами інших країн, з метою досягнення виконання злочинних намірів, здатність швидко пристосовуватися до впливу на них з боку правоохоронних органів.

В Україні найбільш потерпає фінансова-промислова сфера суспільного життя від посягань транснаціональних злочинних

угруповань, через предмет посягань – матеріальні блага. Фінансові операції, що організуються транснаціональними угрупованнями відрізняються своєю глобальністю. Тому, на нашу думку, особливої уваги потребує винайдення новітніх методів та форм боротьби з такою злочинністю.

Таким чином, проаналізувавши визначення підходу до поняття «злочинної банди» можемо зробити наступні висновки щодо їх впливу на розвиток транснаціональної злочинності: завдає шкоду національним інтересам України та окремим державам, загалом; спричиняє загрозу міжнародній безпеці; є небезпечними для країн, що знаходяться у процесах економічних та політичних трансформацій, оскільки можуть скористатися суспільними проблемними у своїх корисливих цілях; погіршення національних рівнів криміногенного стану держав.

Для вирішення проблем функціонування такого виду злочинності як транснаціональна, особливої уваги заслуговує міжнародна співпраця в реалізації узгоджуваних програм у боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю.

### **Список використаних джерел:**

1. Борисов В.І., Корж В.П. Транснаціональна організована злочинність: деякі питання міжнародного співробітництва. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 12(2). С. 3–6.
2. Кваша О.О. Організатор злочину. Кримінально-правове та кримінологічне дослідження : Монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2003. С. 50.
3. Жаровська Г.П. Транснаціональне злочинне середовище: кримінально-правова та кримінологічна характеристика. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журн. Вид-во Міжвід. наук.-дослід. центру з пробл. боротьби з організованою злочинністю. Київ, 2013. С. 51–62.
4. Попко В.В. Криміналізація транснаціональних діянь згідно з Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. *Право. Людина. Довкілля. Міжнародне право*. 2019. Vol. 10, No 3. Київ. С. 151–158.
5. Столярський О.В. Вплив універсальних інституцій на протидію транснаціональній організованій злочинності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 392–396.

*Наукове видання*

**ПРАВОВА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ:  
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ  
ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ**

**МАТЕРІАЛИ  
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

*Матеріали друкуються в авторській редакції*

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна  
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:  
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,  
Науковий журнал «Молодий вчений»  
Телефон: +38 (0552) 399 530  
E-mail: [info@molodyvcheny.in.ua](mailto:info@molodyvcheny.in.ua)  
[www.molodyvcheny.in.ua](http://www.molodyvcheny.in.ua)

Підписано до друку 13.04.2020. Формат 60x84/16.  
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.  
Умовно-друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 0420-70.  
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»  
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а  
E-mail: [mailbox@helvetica.com.ua](mailto:mailbox@helvetica.com.ua)  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи  
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.